

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Чеченской Республики

МУ "Управление образования Гудермесского муниципального района"

МБОУ «Ойсхарская СШ №3»

РАССМОТРЕНО

Руководитель Мо учителей ГЦ

Вагапова А.И.
Протокол №1 от «30» августа 2023 г.

СОГЛАСОВАНО

Заместитель директора по УР

Осмаева К.Д.
Протокол №1
от «31» августа 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

Талхикова С.Б.
Приказ № 123
от «31» августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

**учебного предмета «Родной(чеченский)язык. Базовый уровень»
для обучающихся 5 – 9 классов**

Ойсхара 2023

ДОВЗИЙТАРАН КЕХАТ

Программа хЮттийна нохчийн меттан хьехархочунна ишколан дешаран хИнцалерчу тенденцешна а, Iаморан жигарчу методикашна а тIехъажийна йолу дешаран предметан белхан программа хЮттош, методически гIо-накъосталла даран Iалашонца.

Герггарчу белхан программо хьехархочун таро хуьлуьйтур йу:

1) нохчийн мотт хьехаран процесехь коьртачу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартехь билгалдаьхначу Iаморан личностни, метапредметни,

предметни жамлашка кхачош долу хИнцалера некъаш кхочушдан; (кхин дIа – ФПДС КЙД);

2) билггал йолчу классан башхаллаш тидаме а оьцуш, билгалдина дакъа/тема Iаморна дешаран хенан магийнчу герггарчу дIасайекъарх, ткъа иштта дакъойн/темийн Iаморан коьчал карайерзорхъама йалийнчу дешаран гIуллакхдаран коьртачу кепех пайда а оьцуш, рузмалан-тематикин планировани кечйан.

Личностни а, метапредметни а жамлаш далийна, коьртачу йукъардешаран ишколехь нохчийн мотт хьехаран башхаллаш тидаме а оьцуш.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмето билгалдо предметашна йукъара уьйраш гуманитарни циклан кхечу дешаран предметашца кхочушйар.

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЙУКЪАРА ХАРАКТЕРИСТИКА

Нохчийн мотт – нохчийн халкъан ненан мотт, Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт.

Нохчийн мотт хааро а, цуьнан тайп-тайпана кепаш, функционални тайпанаш карадерзоро а, цуьнан стилистически башхаллех, суртхIотторан таронех кхетаро а, нохчийн маттах тайп-тайпанчу тIекаренан хьелашкахь нийса а, эвсараллица а пайдаэца хааро а билгалдоккху адаман кхиаме хилар.

Нохчийн матто, шен тIекаренан а, оила йовзийтаран а коьрта функцеш кхочушйеш, адамашна йукъахь уьйр латтайо, адаман кхетам а, дог-ойла а кхолларехь дакъалоцу; нохчийн мотт нохчийн халкъан хаамаш, оьздангаллин ламасташ, истори ларйаран а, йовзийтаран а коьрта гIирс бу.

Ишколехь нохчийн мотт Iамор тIехъажийна ду дешархочун оьздангаллин а, коммуникативни а культура кхачаме йалорна а, цуьнан интеллектан а, кхоллараллин а говзалла, ойлайар, иэс, суртхIоттор, ша кхочушден дешаран гIуллакх кхиорна а.

Нохчийн мотт Iаморан чулацам иштта тIехъажийна бу функционални говзалла, адаман йешаран, текстех кхетаран, тайп-тайпанчу барамийн текстын хаамах пайдаэцаран, цуьнан мах хадоран, цунах ойлайаран, шен Iалашонашка кхачаран, шен хаарш а, таронаш а шорйаран, йукъараллин дахарехь дакъалацаран интегративни хаар санна, кхиорна. Къамелан а, текстан а гIуллакх нохчийн меттан ишколан курсан къепе кхолларехь коьртаниг ду.

Цаьрца догIуш долу хаарш а, карадерзарш а далийна Iаморан метапредметни, предметни жамIийн ларамехь, Iаморан чулацамехь (дакъош: «Мотт а, къамел а», «Текст», «Меттан функционални тайпанаш»).

Дешаран предметан чулацам кхочушбан таро йу классал араьхарчу гIуллакхдарехь: экскурсеш, тематикин мероприятеш, конкурсах, и. д.кх.

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ IАМОРАН IАЛАШОНАШ

Коьртачу йукъарчу дешаран программашца нохчийн мотт Iаморан Iалашонаш йу:

патриотизмах кхетар а, иза гучуйаккхар а, нохчийн мотт Нохчийн Республикин шолгIа пачхьалкхан мотт санна, нохчийн халкъан къоман мотт санна ларар; маттаца нохчийн халкъан син хьал лардаран, довзийтаран кепе а, тIекаренан гIирсе а санна кхетаме йукъаметтиг хилар; нохчийн культуре ларам гучубаккхар;

нохчийн мотт адаман кхиаран гIирс, йукъараллин уьйр кхолларан гIирс санна караберзор;

нохчийн маттах, цуьнан дIахIоттамах, функцех, нохчийн меттан стилистически гIирсех хаарш карадерзор; литературин меттан норманаш а, кIамелан оьздангалла а практикехь карайерзор; жигара пайдаоьцучу а, нуьцкIаллин а дешнийн хIал тодар а, шен кIамелехь тайп-тайпанчу грамматически гIирсех пайдаэцар а; орфографически а, пунктуационни а говзалла кхачаме йалор, шен кIамел кхачаме далоран лаам кхиор;

кIамелан гIуллакх, адамашна йукIарчу куьцан а, куьцан доцучу а тIекаренан хьелашкахь гонахарчу нахаца эвсара йукIаметтигаш латтош долу коммуникативни карадерзарш кхачаме далор; нохчийн мотт тайп-тайпана хаамаш бовзаран гIирс санна караберзор; ойланан гIуллакх кхачаме далор, нохчийн мотт Iаморехь дустаран, анализан, синтезан, жамIадаран, тайпанашка дIасадекIаран, билгала йолу бакIонаш дIахIитторан, универсальни интеллектан карадерзарш кхиор;

функциональни говзалла кхиор: хаамийн лехам кхочушбаран, оьшу хаам схьакIасторан а, хийцаран а, тайп-тайпанчу барамехь йолчу текстийн чулацам тидаран, царах кхетаран, пайдаэцаран хаарш; текстан хааман-маьIнин йухакечдаран стратеги а, говзалла а, некIаш а карадерзор; текстах, цуьнан гIуллакхах, йукIарчу маьIнех, маьIнин дIахIоттамах, авторан коммуникативни Iалашонах, меттан гIирсийн гIуллакхах кхетаран кепаш карайерзор.

ДЕШАРАН ПЛАНЕХЬ «НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН МЕТТИГ

Коьртачу йукIарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца догIуш, «Ненан мотт (нохчийн)» дешаран предмет йукIайоьду «Ненан мотт а, литература а» предметни областана, Iамо декхарийлахь долу предмет а йу.

Дешаран хьесапца нохчийн мотт Iаморна билгалдаькхина 507 сахьт: 5 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 6 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 7 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 8 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 9 классехь – 99 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт).

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

5 КЛАСС

Маттах лаьцна йукIара хаамаш

Нохчийн меттан хIал а, исбаьхьалла а (шуййра дешан хIоттам, дукха

маџнаш долу дешнаш, дешан тџедеанчу маџнийн кхиаме система, синонимаш а, антонимаш а, кицанаш а, аларш а).

Нохчийн меттан дошкхолладаларан хџелаш (џуџхъанцарчу ишколехъ Іамийнчун барамехъ). Лингвистикин коџрта дакъош (фонетика, орфоџпи, графика, орфографи, лексикологи, дошкхолладалар, морфологи, синтаксис, пунктуаци). Мотт билгалонан система санна. Мотт адамийн тџекаренан гџирс санна. Меттан а, кџамелан а коџрта дакъош: аз, морфема, дош, дешнийн цхъаьнакхетар, предложени.

Мотт а, кџамел а

Мотт а, кџамел а. Барта а, џозанан а кџамел, монолог а, диалог а, полилог.

Кџамелан гџуллакхан тайпанаш (кџамел дар, ладогІар, џешар, џаздар), цџеран башхаллаш.

Дахарехъ биначу тидамийн буха тџехъ а, Іилманан-дешаран, исбаъхъаллин, Іилманан-кхетаме литература џешаран буха тџехъ а барта монологан аларш кхоллар.

џешна џа ладогІна текст, цу џукъахъ дуџџцуш волчун џуџхъ хуџџцуш а, барта схъайџцар.

Лингвистически теманашна а (Іамийнчун барамехъ), дахарехъ биначу тидамийн буха тџехъ џолчу теманашна а диалогехъ дакъалацар.

Маршалла хаттаран, Іодикаџаран, дџехаран, баркаллин кџамелан кџепаш.

Дахарехъ а, книгаш џешарехъ а зеделлачунна, чулацаман суџртана тџе а тџџжаш, тайп-тайпана сочиненеш џазџар (цу џукъахъ сочиненеш-миниатюраш а).

ЛадогІаран тайпанаш: харжаман, довзџйтаран, дуџхџнгара.

џешаран тайпанаш: Іаморан, довзџйтаран, хъажаран, лџехаман.

Барамехъ 140 дашал кџезиг џоцчу ладогІначу а, џешначу а кџамелан тайп-тайпанчу функционални-маџнийн тайпанийн Іилманан-дешаран, исбаъхъаллин текстџйн чулацамах кхетар.

Текстан тема а, коџрта оџла а билгалџаккхар, текстан чулацамца догІуш, хаттарш а, царна жоџпаш а хІиттор.

џозанан кџепехъ џуџхъанцарчу текстан чулацам ма-барра а, бацбина а бовзџйтар.

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаџжжина алар кхоллархъама, меттан гџирсаш кџастор.

џозанехъ вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларџар.

Тайп-тайпанчу лексически дошамех пайдаџцар.

Текст

Текст а, цуџнан коџрта билгалонаш а. Текстан тема а, коџрта оџла а. Текстан микротема. Коџрта маџна чулоцу дешнаш.

Кџамелан функционални-маџнийн тайпанаш: суртхІоттор, дџйцар, оџлайар; цџеран башхаллаш.

Текстан композиционни дІахІоттам. Абзац текст композиционни-маџнийн дакъошка џекџаран гџирс санна.

Текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосу гџирсаш: дешан кџепаш, цхъанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, џаххџйин цџерметдешнаш, дешан џухаалар.

Дџйцар кџамелан тайпа санна. Дџйцар.

Текстан маџнийн анализ: цуџнан композиционни башхаллийн, микро-темийн, абзацийн, текстехъ предложенеш вовшахтосучу гџирсџйн а, кџепийн а; меттан суртхІотторан гџирсех пайдаџцар (Іамийнчун барамехъ).

Йешначу йа ладоьгІначу текстан чулацам ма-барра а, хоржуш а, бацбина а схьабийцар. Дийцархочун йуьхь а хуьйцуш, текстан чулацам схьабийцар.

Текстан хаамаш хийцар: текстан цхьалхе а, чолхе а план.

Меттан функционални тайпанаш

Меттан функционални тайпанех лаьцна йукъара кхетам (буьйцучу маттах, функционални стилех, исбаьхьаллин литературын маттах).

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Фонетика а, графика а лингвистикин дакъош санна.

Аз меттан дакъа санна. Озан маьІна къасторан гІуллакх. Нохчийн меттан мукъачу аьзнийн къепе.

Нохчийн меттан мукъазчу аьзнийн къепе.

Элпийн а, аьзнийн а дазар. Нохчийн алфавитан хІоттам.

Мукъа аьзнаш: деха а, доца а.

Мукъаза аьзнаш: къора а, зевне а.

Сонорни мукъаза аьзнаш.

Къамел дарехь аьзнийн хийцадалар. Фонетически транскрипцин элементаш.

Нохчийн маттахь дешдакъа. Дешдакъа дешан дакъа санна. Тохар.

Дош фонетически къастор.

Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.

Интонаци (йиш), цуьнан функцеш. Интонацин коьрта элементаш.

Орфографи

Орфографи лингвистикин дакъа санна.

Й элпан нийсайаздар.

Къасторан **ъ, ь** хьаьркийн нийсайаздар.

Лексикологи

Лексикологи лингвистикин дакъа санна.

Дош – меттан коьрта дакъа. Цхьа маьІна долу а, дукха маьІнаш долу а дешнаш; дешан нийса а, тІедеана а маьІна.

Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.

Лексически дошамийн тайпанаш а (маьІнин дошам, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамаш), ненан меттан дешнийн хьал карадерзорецхь цара ден гІуллакх а.

ЦІена нохчийн а, тІеэцна а дешнаш.

Фразеологи

Фразеологизмаш, церан маьІна, царах пайдаэцар.

Фразеологически эквиваленташ оьрсийн маттахь.

Фразеологически дошамаш.

Дешан хІоттам а, дошкхолладалар а

Морфема меттан уггар жима маьІне дакъа санна. Морфемийн тайпанаш.

Дешан лард а, чаккхе а. Орам, дешхьалхе, суффикс.

Цхьанаораман (гергара) дешнаш.

Дошкхолладалар а, дошхийцадалар а.

Нохчийн маттахь дешнаш кхолладаларан коьрта кепаш. Дешнаш кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь мукъачу а, мукъазчу а аьзнийн хийцадалар.

Дешнаш кхолладаларан морфемни кеп (дешхьалхенан гӀоьнца, суффиксан гӀоьнца, дешхьалхенан а, суффиксан а гӀоьнца). Лардаш вовшахкхетарца дешнаш кхолладалар. Чолхе дешнаш. Чолхе-дацдина дешнаш.

Дешан морфемни анализ.

Морфологи. Къамелан оьздангалла. Орфографи

Морфологи лингвистикин дакъа санна.

Коьрта къамелан дакъош. Къамелан дакъойн семантически, морфологически, синтаксически башхаллаш.

Коьрта къамелан дакъош, церан грамматически маӀна, морфологически билгалонаш, синтаксически гӀуллакх.

Цердош

Цердош къамелан дакъа санна. Цердешан йукъара грамматически маӀна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехь цӀердешан гӀуллакх.

Долахь а, йукъара а цӀердешнаш. ЦӀердешнийн грамматически классаш. ЦӀердешнийн терахь. Цхьаллин йа дукхаллин терахьан кеп бен йоцу цӀердешнаш.

ЦӀердешнийн легарш. Диъ легар. Дожарийн маӀна.

ЦӀердешнийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

ЦӀердешнаш кхолладаларан некъаш.

ЦӀердешнаш морфологически къастор.

Долахь цӀердешнийн нийсайаздар.

ЦӀердешнашца **ца** нийсайаздар.

Оьрсийн маттара тӀеэцначу цхьадолчу цӀердешнийн нийсайаздар.

Синтаксис. Къамелан оьздангалла. Пунктуаци

Синтаксис лингвистикин дакъа санна.

Дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а нохчийн меттан синтаксисан дакъош санна. Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетаран коьрта тайпанаш (цӀеран а, хандешан а).

Предложени а, цуьнан билгалонаш а. Предложенийн тайпанаш, аларан Ӏалашоне а, эмоцин билгалоне а хьаьжжина.

Дийцаран, хаттаран, тӀедожоран; айдаран а, айдаран йоцчу а предложенийн маӀнин а, интонацин а башхаллаш.

Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард).

Подлежащи а, сказуеми а предложенин коьрта меженаш санна.

Сказуемин подлежащица барт хилар.

Грамматически лардийн масалле хьаьжжина, предложенийн тайпанаш: цхьалхе, чолхе.

Йаьржина а, йаржаза а предложенеш. Предложенин коьртаза меженаш: къастам, кхачам, латтам. Къастам а, и гайтаран тайпаналлин гӀирсаш а. Кхачам а (нийса а, лач а), и гайтаран тайпаналлин гӀирсаш а. Латтам а, и гайтаран тайпаналлин гӀирсаш; маӀне хьаьжжина, латтакийн тайпанаш (хенан, меттиган, даран суьртан, Ӏалашонан, бахьанин, бараман).

Предложенин цхьанатайпана меженаш, къамелехь цара деш долу гӀуллакх. Цхьанатайпанчу меженашца йолчу предложенийн интонацин башхаллаш. Цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долу предло-

женеш.

Тедерзарца йолу предложени, интонацин башхаллаш.

Тедерзар а, и гайтаран гIирсаш а.

Цхьалхечу предложенин синтаксически анализ.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш пунктуационни кечйар.

Диалог.

Йозанехъ диалог пунктуационни кечйар. Пунктуацн лингвистикин дакъа санна.

6 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн мотт – Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а, нохчийн историн, культурин синъобздангалле кхачоран гIирс а.

Литературин маттах лаьцна кхетам.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхIоттор, монолог-дийцар, монолог-ойлайар;
лингвистически темина хаам.

Диалоган тайпанаш: гIуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар.

Текст

Текстан маъIнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микротемийн а, абзацийн а, текстехъ предложенеш вовшах-тосучу кепийн а, гIирсийн а; меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцар (Iамийнчун барамехъ).

Текстан хаамаш хийцар. Текстан план (цхьалхе, чолхе; цIеран, хаттаран); текстан коьрта а, коьртаза а хаам; текст схъайий-цар.

СуртхIоттор къамелан тайпа санна.

Адаман куьцан суртхIоттор.

XIусаман суртхIоттор.

Iаламан суртхIоттор.

Меттиган суртхIоттор.

Дарийн суртхIоттор.

Меттан функционални тайпанаш

ГIуллакхан стиль. ДIахъедар. Расписка. Iилманан стиль. Дошаман статья. Iилманан хаам.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оьздангалла. Орфографи

Билгалдош

Билгалдош къамелан дакъа санна. Билгалдешан йукъара грамматически маъIна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ билгалдешан гIуллакх.

Билгалдашо цIердашца бартбар. Мухаллин а, йукъаметтигаллин а билгалдешнаш. Берта а, бертаза а билгалдешнаш. Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш.

Мухаллин билгалдешнийн даржаш. Йуьхьанцара дарж. Дустаран дарж. Тѣхдаларан дарж.

Билгалдешнаш терахьашца а, классашца а хийцадалар. Билгалдешнийн легар. Билгалдешнаш кхолладаларан некъаш.

Билгалдешнаш морфологически къастор.

Чолхечу билгалдешнийн нийсайаздар.

Тѣэцначу билгалдешнийн нийсайаздар.

Терахьдош

Терахьдош къамелан дакъа санна. Терахьдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехь терахьдешан гІуллакх.

МаъІне хьаьжжина, терахьдешнийн тайпанаш: масаллин, рогааллин терахьдешнаш.

ХІоттаме хьаьжжина, терахьдешнийн тайпанаш: цхьалхе, чолхе, хІоттаман терахьдешнаш. Берта а, бертаза а терахьдешнаш. Масаллин а, рогааллин а терахьдешнийн легадалар, алар, нийсайаздар. Терахьдешнийн кепаш нийса кхоллайалар.

Гулдаран терахьдешнех нийса пайдаэцар.

Терахьдешнаш морфологически къастор.

Терахьдешнийн нийсайаздаран норма: терахьдешнаш цхьаьна а, къаьстина а, дефисца а йаздар, терахьдешнийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

Цѣрметдош

Цѣрметдош къамелан дакъа санна. Цѣрметдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехь цѣрметдешан гІуллакх.

МаъІне а, грамматически билгалонашка а хьаьжжина, цѣрметдешнийн тайпанаш. Цѣрметдешнийн легар.

Цѣрдешнаш, билгалдешнаш санна легалуш долу цѣрметдешнаш. Йаххьийн цѣрметдешнаш цѣрниг а, лач а дожаршкахь. Йаххьийн цѣрметдешнийн (*вай, тхо*) тайп-тайпана маъІна. Цѣрметдашо цѣрдашца бартбар. Хаттаран а, йукъаметтигаллин а цѣрметдешнийн башхалла.

Цѣрметдешнийн нийсайаздар.

Предложенехь цѣрметдешан гІуллакх.

Цѣрметдешнаш морфологически къастор.

Хандош

Хандош къамелан дакъа санна. Хандешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехь хандешан гІуллакх.

Инфинитив а, цуьнан грамматически билгалонаш а.

Инфинитиван суффиксаш: *-а, -о, -ан, -ен, -он*.

Хандешан хенаш. МаъІна а, пайдаэцар а. Карара хан, йахана хан, йогу хан.

Карарчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсайазйар.

Йахана хан, цуьнан кепаш. Йаханчу хенан кепаш кхоллайалар. Йаханчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсайазйар.

Йогу хан, цуьнан кепаш. Йогучу хенан кепаш кхоллайалар.

Хандешан цхьаллин а, дукхазаллин а кепаш.

Хандешан терахьашца а, классашца а хийцадалар.

Хандешнаш морфологически къастор (Іамийнчун барамехь).

7 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн мотт кхуьуш болу хилам санна. Къоман меттан, культурин, историн уьйр.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхIоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар.

Диалоган тайпанаш: гIуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар, хаамах жоп дехар, хаам бар.

Текст

Текст къамелан произведени санна. Текстан коьрта билгалонаш (жамI дар).

Текстан дIахIоттам. Абзац.

Текстан хаамаш хийцар: текстан план (цхьалхе, чолхе; цIеран, хаттаран, тезисан); текстан коьрта а, коьртаза а хаам.

Текстехь предложенеш вовшахтосу гIирсаш а, кепаш а (жамI дар).

Текстехь меттан суртхIотторан гIирсаш.

Ойлайар къамелан функционални-маIнин тайпа санна.

Текстан-ойлайаран дIахIоттаман башхаллаш.

Текстан маIнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микро-темийн а, абзацийн а, текстехь предложенеш вовшахтосучу кепийн а, гIирсийн а; меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцар (Iамийнчун барамехь).

Меттан функционални тайпанаш

Меттан функционални тайпанех лаьцна кхетам: буйцу мотт, функционални стилаш (Iилманан, публицистикин, гIуллакхан), исбаьхьаллин литературин мотт.

Публицистикин стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

Публицистикин стилаш жанраш (репортаж, йоза, интервью).

Публицистикин стилехь йолчу тексташкахь меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцар.

ГIуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оьздангалла

Морфологи меттан Iилманан дакъа санна (жамI дар).

Хандош

Хандешан 1-ра а, 2-гIа а спряженеш. Дешан орамехь мукъа аьзнаш хийцадалар.

Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш.

Хандешан билгала, бехкаман, лааран, тIедожоран саттамаш. Хандешан хаттаран а, латтаман а кепаш.

Хандешнашца дацаран дакъалгаш (*ца, ма*) нийсайаздар.

Хандош морфологически къастор.

Причасти

Причасти хандешан кеп санна. Причастехъ хандешан а, билгалдешан а билгалонаш. Предложенехъ причастин синтаксически г'уллакх.

Причастин хенаш. Лааме а, лаамаза а причастеш. Причастин легар.

Причастин карчам.

Причасти морфологически къастор.

Причастийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

Причастешца суффиксаш нийсайазйар. Причастеш кхоллайалар.

Цхъайолу причастеш ц'ердешнашка а, билгалдешнашка а йерзар.

Причастешца **ца** цхъаьна а, къаьстина а йаздар.

Причастин карчамца йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш.

Деепричасти

Деепричасти хандешан кеп санна. Деепричастехъ хандешан а, куцдешан а билгалонаш. Предложенехъ деепричастин синтаксически г'уллакх.

Деепричастин хенаш.

Деепричастин карчам. Деепричастица а, деепричастин карчамца а йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш.

Деепричастешца дацаран дакъалг **ца** нийсайаздар.

Масдар

Масдаран коьрта грамматически билгалонаш а, предложенехъ цуьнан синтаксически г'уллакх а.

Масдаран грамматически категореш: терахъ, классан гайтам.

Масдаран легар.

Масдаран карчам. Масдаран карчамехъ сацаран хъаьркаш.

Масдарца **ца** нийсайаздар.

Куцдош

Куцдашах кхетам. Куцдешнийн йукъара грамматически маьІна.

Куцдешнийн тайпанаш. Куцдешнийн дустаран даржаш.

Куцдешнийн кхолладалар.

Куцдешан синтаксически г'уллакх.

Куцдош морфологически къастор.

Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.

Г'уллакхан къамелан дакъош

Г'уллакхан къамелан дакъойх йукъара кхетам. Коьрта къамелан дакъош г'уллакхан къамелан дакъойх къастор.

ДештІаьхье

ДештІаьхье г'уллакхан къамелан дакъа санна.

ДештІаьхье, цуьнан маьІна, морфологически билгалонаш, синтаксически г'уллакх.

ДештІаьхьенийн тайпанаш.

Кхечу къамелан дакъойх кхоллайелла дештІаьхьенаш.

Церан нийсайазйар.

Хуттург

Хуттург г'уллакхан къамелан дакъа санна. Хуттург предложенин цхъанатайпана меженаш а, чолхечу предложенин дакъош а вовшахтосу г'ирс санна.

Хуттургийн тайпанаш, шайн х'оттаме хъаьжжина: цхъалхе, чолхе,

хIоттаман. ХIоттаман хуттургийн нийсайазйар.

Хуттургийн тайпанаш, шайн маЫне хьяажжина:
цхьяанакхетаран а, карара а.

Текстехь хуттургийн маЫна. Къамелехь хуттургех, церан маЫне хьяажжина, пайдаэцар. Хуттургех предложенеш а, текстан дакъош а вовшахтосучу гIирсех санна пайдаэцар.

Предложенин цхьяанатайпана меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосучу хуттургашца (*а, йа*) йолчу предложенешкахь сацаран хьяаркаш.

Дакъалг

Дакъалг гIуллакхан къамелан дакъа санна.

Дакъалгийн тайпанаш, шайн маЫне а, пайдаэцаре а хьяажжина.

Дакъалгийн нийсайаздар. Тайп-тайпанчу къамелан дакъошца дакъалгаш дефисца а, къаьстина а йаздар.

Айдардош

Айдардашах кхетам. Къамелехь айдардешан маЫна.

Айдардешан билгалонаш. Айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьяаркаш.

Азтардаран дешнаш.

Айдардешнийн интонацица а, сацаран хьяаркашца а къастор.

8 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн мотт кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахь.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхIоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар; Илманан хаамца къамел дар.

Диалог.

Текст

Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а.

Къамелан функциональни-маЫнин тайпанийн башхаллаш (дийцар, суртхIоттор, ойлайар).

Текстан хаамаш хийцар: тайп-тайпанчу хьостанашкара хаам схьахаржар; лингвистически дошамех пайдаэцар; тезисаш, конспект.

Меттан функциональни тайпанаш

ГIуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

ГIуллакхан стилаш жанраш (дIахьедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика).

Илманан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

Илманан стилаш жанраш (реферат, Илманан темина доклад).

Текстехь меттан тайп-тайпанчу функциональни тайпанийн цхьяьнадар, текстехь предложенеш вовшахтосу гIирсаш.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци

Синтаксис лингвистикин дакъа санна.

Дешнийн цхъаьнакхетар а, предложени а синтаксисан дакъош санна. Пунктуаци. Сацаран хъаьркийн функцеш.

Дешнийн цхъаьнакхетар

Дешнийн цхъаьнакхетаран коьрта билгалонаш.

Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетаран тайпанаш: хандешан а, цӀеран а.

Дешнийн цхъаьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш: бартбар, урхалла, тӀетовжар.

Дешнийн цхъаьнакхетарийн синтаксический анализ.

Предложени

Предложени. Предложенин коьрта билгалонаш: маьӀнин а, интонацин а йуьзна хилар, грамматически кечйар.

Предложенийн тайпанаш, аларан Ӏалашоне хъаьжжина, (дийцаран, хаттаран, тӀедожоран), эмоцин билгалоне хъаьжжина, (айдаран, айдаран йоцу). Церан интонацин а, маьӀнин а башхаллаш.

ТӀедожоран предложенешкахь меттан тӀедожоран кепех пайдаэцар.

Барта а, йозанан а къамелехь предложенеш кечйаран гӀирсаш (интонаци, маьӀнин тохар, сацаран хъаьркаш).

Грамматически лардийн масалле хъаьжжина, предложенийн тайпанаш (цхьалхе, чолхе).

Коьрта меженаш хиларе хъаьжжина, цхьалхечу предложенийн тайпанаш (цхьанахӀоттаман, шинахӀоттаман).

Коьртаза меженаш хиларе хъаьжжина, предложенийн тайпанаш (йаьржина, йаржаза).

Йуьззина а, йуьззина йоцу а предложенеш.

Диалоган къамелехь йуьззина йоцчу предложенеш пайдаэцар, барта къамелехь йуьззина йоцчу предложенин интонаци ларйар. *ХӀаь, хӀан-хӀа* дешнашца йолчу предложенийн грамматически а, пунктуационни а, интонацин а башхаллаш.

Цхьалхе предложени хӀотторан а, инверсех пайдаэцаран а норманаш.

ШинахӀоттаман предложени

Предложенин коьрта меженаш

Подлежащи а, сказуеми а предложенин коьрта меженаш санна. Подлежащин хиларан кепаш. Подлежащин тайпанаш.

Сказуемин тайпанаш а (хандешан цхьалхе, хандешан хӀоттаман, цӀеран хӀоттаман), сказуемин хиларан кепаш а.

Подлежащиний, сказуеминий йуккъехь тире.

Предложенин коьртаза меженаш

Предложенин коьртаза меженаш, церан тайпанаш.

Къастам предложенин коьртаза меже санна. Берта а, бертаза а къастамаш.

Йуххедиллар къастаман шатайпа кеп санна. Кхачам предложенин коьртаза меже санна. Нийса а, лач а кхачамаш.

Латтам предложенин коьртаза меже санна. Латтакийн тайпанаш (меттиган, хенан, бахьанин, Ӏалашонан, даран суьртан, дуьхьалара, бехкаман, бараман).

ЦхьанахӀоттаман предложени

ЦхъанахІоттаман предложенеш, церан грамматически билгалонаш.

ЦхъанахІоттаман предложенийн а, шинахІоттаман йуьззина йоцчу предложенийн а грамматически башхаллаш.

ЦхъанахІоттаман предложенийн тайпанаш: цІеран, билгала-йуьхъан, билгалза-йуьхъан, йукъара-йуьхъан, йуьхъза предложенеш.

Къамелан тайп-тайпанчу стилашкахь цхъанахІоттаман предложенех пайдаэцар.

Чолхейаьлла цхъалхе предложени. Цхъанатайпанчу меженашца предложенеш

Предложениян цхъанатайпана меженаш, церан билгалонаш, вовшах-тосу гІирсаш. Предложениян цхъанатайпанчу меженийн уьйр: хуттургаш йолу а, хуттургаш йоцу а. Интонаци, сацаран хъаьркаш.

Цхъанатайпана а, цхъанатайпана боцу а къастамаш.

Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долу предложенеш.

Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хІитторан норманаш.

Йух-йуха йалочу **а, йа** хуттургашца йозучу цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хІитторан норманаш.

Шакъаьстинчу меженашца йолу предложенеш

Шакъастар. Шакъаьстинчу меженийн тайпанаш (шакъаьстина къастамаш, шакъаьстина йуххедилларш, шакъаьстина латтамаш).

Латтабийн дурсаш.

ТІедерзаршца а, йукъайалочу, йукъахІитточу конструкцешца а йолу предложенеш

ТІедерзар. ТІедерзаран коьрта гІуллакх.

Даьржина а, даржаза а тІедерзар.

Йукъайало конструкцеш.

Йукъайалочу конструкторин тайпанаш, маьІне хъаьжжина, (тешна хилар йа цахилар, тайп-тайпана синхаамаш, хаам хъаьнгара бу, ойланийн роГІалла а, церан уьйр а, кечйаран кепаш а гойтучу маьІнехь йукъадало дешнаш).

ЙукъахІитто конструкцеш.

Предложениян меженех тера догІуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхъаьнакхетарш.

Йукъайалочу а, йукъахІитточу а конструкцешца, тІедерзаршца (даьржина а, даржаза а), айдардешнашца йолу предложенеш хІитторан норманаш.

Йукъайалочу а, йукъахІитточу а конструкцешца, тІедерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хІитторан норманаш.

Предложениян синтаксически а, пунктуационни а анализ.

Ма-дарра а, лач а къамел

Ма-дарра а, лач а къамел. Ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенийн дІахІоттам.

Цитаташ. Алар йукъа цитаташ йалоран кепаш. Ма-дарра а, лач а къамелаца предложенеш хІитторан норманаш; ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенешкахь, цитаташ йалорехь сацаран хъаьркаш хІитторан норманаш.

9 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн Республикехь нохчийн матто кхочушден гIуллакх.

Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахь.

Мотт а, къамел а

Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар).

Къамелан гIуллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладогIар, йешар (карладаккхар).

ЛадогIаран кепаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран кепаш: Iаморан, довзийтаран, хъажаран, лехаман.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, суьрташна, иллюстрацешна, чулацаман суьртана тIе а тевжаш, теме а, тIекаренан хъелашка хъаьжжина, тайп-тайпана коммуникативни хъажам болу барта а, йозанан а аларш кхоллар (цу йукъахь сочиненеш-миниатюраш а).

ЛадоьгIначу йа йешначу текстан чулацам ма-барра, хоржуш, бацбина схьабийцар.

Къамелан практикехь барта а, йозанан а аларш кхолларехь нохчийн литературин меттан норманаш (орфоэпически, лексически, грамматически, стилистически, орфографически, пунктуационни) ларйар.

Дешаран книгица, лингвистически дошамашца, справочни литератур-рица болх баран кепаш.

Текст

Текстехь къамелан тайп-тайпана функционални-маIнин тайпанаш цхьаьнадар, цу йукъахь исбаьхьаллин произведенешкахь меттан тайп-тайпанчу функционални тайпанийн элементийн цхьаьнайар а.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маIнин тайпанех йолчу тексташкахь меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцаран башхаллаш.

Текстан хаамаш хийцар.

Меттан функционални тайпанаш

Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш: буьйцу мотт; функционални стилаш: Iилманан (Iилманан-дешаран), публици-стикин, гIуллакхан; исбаьхьаллин литературин мотт (карладаккхар, жамI дар).

ГIуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, къамел даран тайпаналлин хъелаш, къамелан хъесапаш, Iилманан стилаца богIуш болу меттан гIирсаш. Тезисаш, конспект, реферат, рецензи.

Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьсташ хилар а. Исбаьхьаллин меттан коьрта башхаллаш: васт хилар, гайтаран-исбаьхьаллин гIирсех а, ткъа иштта меттан кхечу функционални тайпанийн меттан гIирсех а шуьйра пайдаэцар.

Нохчийн меттан коьрта гайтаран-исбаьхьаллин гIирсаш, къамелехь царах пайдаэцар (метафора, эпитет, дустар, гипербола, олицетворени).

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оьздангалла. Пунктуаци Чолхе предложени

Чолхечу предложених кхетам (карладаккхар). Чолхечу предложенийн тайпанаш.

Чолхечу предложенин дакьойн маьIнин, дIахIоттаман, интонацин цхьаалла.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех а, цуьнан хIоттамах а кхетам.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин дакьош вовшахтосу гIирсаш.

Предложенин дакьошна йукьахь тайп-тайпана маьIнин уьйраш йолчу чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш.

Къамелехь чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени хIотторан норманаш; чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенийн синтаксически а, пунктуационни анализ.

Чолхе-караара предложени

Чолхе-караарчу предложенех кхетам. Предложенин коьрта а, тIетуху а дакьош.

Хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а. Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш.

Чолхе-караарчу предложенийн тайпанаш, коьртачу а, тIетухучу а дакьошна йукьарчу маьIнин башхаллашка, дIахIоттаме, уьйран синтаксически гIирсашка хьаьжжина.

Чолхе-караара предложенеш а, шакьаьстинчу меженашца йолу цхьалхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хилар.

Къастаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш. Кхачаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш. Латтакийн тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш. Хенан тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш. Бахьанин, Iалашонан тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш. Бехкаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш. Даран суьртан, бараман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш.

Чолхе-караара предложени хIотторан норманаш; коьртачу декьах кхачаман тIетуху а, латтакийн тIетуху а предложенеш хуттургаца, хуттурган дешнашца дIахоттарца чолхе-караара предложени хIоттор.

Масех тIетухучуьнца йолу чолхе-караара предложенеш.

Чолхе-караарчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш.

Чолхе-караарчу предложенийн синтаксически а, пунктуационни анализ.

Хуттургаш йоцу чолхе предложени

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех кхетам балар.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакьошна йукьара маьIнин йукьаметтигаш. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин тайпанаш. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехь пайдаэцар. Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хилар.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакьойн уьйран гIирсаш: интонаци, сацаран хьаьркаш. Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш дагардаран маьIница. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь цIоьмалг а, цIоь-

малгаца тIадам а.

Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бахъанин, кхеторан, тIедузаран маIнашца. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ шитIадам.

Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш хенан, дуьхьалара, бехкаман, тIаьхьалонан маIнашца. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ тире.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн синтаксически а, пунктуационни анализ.

КОЪРТАЧУ ЙУКЪАРЧУ ДЕШАРАН ТIЕГIАНЕХЪ «НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМIАШ

ЛИЧНОСТНИ ЖАМIАШ

Коъртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамIашка кхочу дешаран а, кхетош-кхиоран а гIуллакхийн цхьааллехъ, нохчийн къоман ламасталлин социокультурни, синъобздангаллин мехаллашца, йукъараллехъ тIеэцначу низаман бакъонашца, норманашца догIуш а долуш, цул сов, жамIаша ша-шен довзарехъ, ша-шен кхетош-кхиорехъ, ша-шен кхиорехъ адаман чохъара хьелаш кхолларехъ аьтто а бо.

Коъртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамIаша гайта деза позитивни мехаллех кхетаран къепен куьйгаллица болх бан дешархой кийча хилар, цуьнан къепен буха тIехъ а, кхетош-кхиоран гIуллакхдаран коърта некъаш кхочушдарехъ а гIуллакхдаран зеделларг совдаккхар, цу йукъахъ кху декъахъ:

Граждански кхетош-кхиоран:

гражданинан декхарш кхочушдан а, цуьнан бакъонаш тIеэца а кийча хилар, кхечу адамийн бакъонаш, маршо, бакъдолу хьашташ ларар; доьзалан, дешаран хьукматан, меттигерчу йукъараллин, виначу мехкан, пачхьалкхан дахарехъ жигара дакъалацар, цу йукъахъ нохчийн маттахъ йазийнчу литературин произведенешкахъ гайтинчу хьелашца дустарехъ дакъалацар а; экстремизман, дискриминацин муьлхха а кеп тIецаэцар; адаман дахарехъ тайп-тайпанчу йукъараллин институташа дечу гIуллакхах кхетар; коъртачу бакъонех, маршонах, гражданинан декхарех, йукъараллин норманех, нохчийн маттахъ йазийнчу литературин произведенешкарчу

масаллийн буха тIехъ кхийнчу поликультурни йукъараллехъ адамийн вовшашца йолчу йукъаметтигийн бакъонех лаьцна кхетам хилар; цхьаьна тайп-тайпана гIуллакхаш кхочушдан кийча хилар, вовших кхета, вовшашна гIо дан гIертар; ишколан шайн урхаллехъ жигара дакъалацар; гуманитарни гIуллакхдарехъ дакъалаца кийча хилар.

Патриотически кхетош-кхиоран:

Нохчийн Республикин пачхьалкхан матто санна нохчийн матто дечу гIуллакхах кхетар; нохчийн мотт, истори а, шен мехкан культура а йовза лаам гучубаккхар; нохчийн маттаца, шен Даймехкан кхиамашца, Iилманца, исбаьхьаллица, тIеман хьуьнаршца, халкъан къинхьегаман кхиамашца, (цу йукъахъ исбаьхьаллин произведенешкахъ гайтинарш а), мехала йукъаметтигаш йолуш хилар; Нохчийн Республикин символш, пачхьалкхан дезденош, исторически а, Iаламан а тIаьхьало,хIолламаш, тайп-тайпанчу къаьмнийн ламасташ ларар.

Синъобздангаллин кхетош-кхиоран:

гИллакх-обздангалла къасточу хъелашкахь обздангаллин мехалла а, норманаш а йовзар; шен леларан, цу йукъахь къамел даран а, шегара даьллачун а, ткъа иштта обздангаллин, бакъонийн норманашка хъаьжжина, кхечу адамийн леларан а, цаьргара даьллачун а мах хадо кийча хилар, диначу хIуманан хин йолчу тIаьхьалонах кхетар тидаме а оьцуш; йукъараллехь лело ца догIу гIуллакхаш адамийн леларан норманашца а, бакъонашца а цхъаьна ца догIу гIуллакхаш жигара тIецаэцар; шен а, йукъараллин а меттиган хъелашкахь адаман маршо а, жоьпалла а.

Эстетически кхетош-кхиоран:

шен а, кхечу а халкъийн исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепех, ламастех, кхоллараллех кхеташ хилар; исбаьхьаллин эмоцин тIеIаткъамах кхетар; зIенан а, ша-шен гайтаран а гIирсех санна исбаьхьаллин культурин мехаллех кхетар; даймехкан а, дуьнненан а исбаьхьаллин мехаллех кхетар; исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепашкахь ша-шен гайтаре гIертар.

Физически кхетош-кхиоран, могашаллин культура а, синхаамийн хьал а кхиоран:

шен дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна тIе а тевжаш, дахаран мехаллех кхетар; шен могашаллина жоьпаллехь хилар а, дахаран могашчу кепана тIехъажам хилар а (аьхна кхача, гигиенин бакъонаш ларйар, дIанисийна дешаран а, садаIаран а раж; диллина физически жигаралла); тIаьхьенех кхетар, зене марздаларш (спирт малар, цигаьрка озар, наркотикашка марзвалар), физически (а, синIаткъаман а, могашаллина зене йолу кхин тайпа кепаш тIецаэцар; кхерамзаллин бакъонаш ларйар, цу йукъахь ишколан меттан дешаран процессехь интернет-гуонехь кхерамзаллин леларан карадерзарш а; халахетарех а, хийцалуш долчу йукъараллин, хааман, Iаламан хьолех а вола хьуьнар хилар, цу йукъахь шена зеделлачух кхеташ а, кхин дIа йолу Iалашонаш хIиттош а; йемал ца беш, ша а, кхиберш а тIеэца хаар; шен а, кхиболчеран а синхаамийн хьолах кхета хаар, шегара хьал гайтархъама меттан гIирсех нийса пайдаэцар, цу йукъахь нохчийн маттахь йазйинчу литературин произведенешкарчу масалшна тIе а тевжаш; рефлексин карадерзарш кхиор, шегара а, ткъа иштта кхечу стагера а гIалат дала бакъо хилар къобалдар.

Къинхъегаман кхетош-кхиоран:

технологин а, йукъараллин а хъажаман практикин хъесапаш (доьзалан, ишколан, гIалин, мехкан дозанехь) кхочушдарехь жигара дакъалаца тIехъажам хилар, цу тайпана гIуллакх дIадоло, план хIотто а, ша кхочушдан а хьуьнар хилар;

корматаллаш а, тайп-тайпана къинхъегам а практикехь Iамо дог дар, цу йукъахь Iамочу предметан хаарех пайдаэцаран а, филологаша, журналисташа, йаздархоша бен болх бовзаран а буха тIехь а; къинхъегаме а, къинхъегаман жамIашка а ларам хилар; шен а, йукъараллин а хьашташ тидаме а оьцуш, кхетарца харжар, дешаран, дахаран хъесапийн шен траектори дIахIоттор; хиндолчух долу шен хъесапаш схьадийца хаар.

Экологин кхетош-кхиоран:

гонахарчу декъехь хъесапаш кхочушдархъама йукъараллин а, Iаламан а Iилманийн декъехь долчу хаарех пайдаэцар, дечун план хIоттор, гонахарчарна цунах хила тарлучу тIаьхьалонан мах хадор; экологин проблемех лаьцна шена хетарг хьекъале а, нийса а схьаала хаар;

экологин культурин тIегIа лакхайаккхар, экологин проблемаш

йаккхий хиларх а, уыш къасто некъаш лаха дезарх а кхетар; гонахарчарна зуламе долу дараш жигара тІецаэцар, цу йукъахь экологин проблемаш ойъу литературин прозведенеш йовзарца кхиънарш а; Іаламна, йукъараллина, технологина йукъахь долчу хъелашкахь гражданина а, хъаштхочо а санна айхъа дан дезачух кхетар; экологин хъажаман практикин гІуллакхдарехь дакъалаца кийча хилар.

Іилманан довзаран мехаллин:

адаман а, Іаламан а, йукъараллин а кхиаран коъртачу низамех, адаман Іаламан а, йукъараллин а гуонаца йолчу уыйрех, меттан кхиаран низамех лаьцначу Іилманан кхетамийн вайн заманан къепаца гІуллакхдарехь кхиар; меттан а, йешаран а культура, йешаран говзалла дуьне довзаран гІирс санна карайерзор; ишколан меттан дешаран башхаллаш лоруш, лехаман гІуллакхдаран коърта хаарш карадерзор; зеделлачух, диначух, тидамех кхетарна тІехъажам а, шен а, йукъарчу а хьоле кхачаран некъаш кхачаме дало гІертар а.

Дешархо йукъараллин а, Іаламан а гуонан хийцалучу хьолех воларан:

йукъараллин зеделларг, коърта йукъараллин гІуллакхаш, йукъараллехь леларан бакъонаш, норманаш, йукъарлонашкахь а, тобанашкахь а йукъараллин дахаран кепаш дешархоша карайерзор, корматаллин гІуллакхдарца, ткъа иштта добзал а, кхечу культурин гуонера нахаца йукъараллин зІе хиларан гурашкахь вовшахтоьхна тобанаш а йукъа а лоцуш; билггал доцчу хъелашкахь зІе хиларан хъашт, кхечеран хаарш а, царна зеделларг а тІеэца кийча хилар; практически гІуллакхдарца шена хууш долчун тІегІа лакхадаккхарехь билггал доцчу хъелашкахь даран хъашт хилар, цу йукъахь кхечу нахах Іама хаар а, цхъаьна гІуллакхдарехь кхечарна зеделлачух девза гІуллакхаш, карадерзарш, керла хаарш тІеэца хаар а; объектех, хиламех лаьцна гипотезаш, цу йукъахь хьалха бевзаш цахилларш а, кхетамаш, ойла кепе йалоран, васташ цхъаьнадалоран говзалла а, керла хаарш а кхио оьшуш хилар а; шен хаарш къен хиларх кхетар, шен кхиаран хьесап хІоттор; коъртачу кхетамех, терминех, кхиаран концепцин декъехь шена хетачух пайдаэца хаар, экономикаин, йукъараллин, Іаламан вовшашца йолу уыйр гучуйаккха а, талла а хаар, гонахарчунна Іаткъам бар, Іалашонашка кхачар, кхайкхамаш а, хила тарлун йаккхий тІаьхьалонаш а эшор тидаме а оьцуш, ша дечун мах хадо хаар;

книгаш йешарехь, къамел дарехь, дахарехь зеделлачунна тІе а тевжаш, Іаткъамечу хьолах кхета, хуьлучу хийцамийн, церан тІаьхьалонийн мах хадо; Іаткъамечу хьолан мах хадо, тІеэцна сацамаш, дараш нисдан; кхераман, тІаьхьалонан мах хадо а, кепе йало а, зеделларг кхио, хІоьттинчу хьолехь диканиг лаха хаа; кхиаман гаранти йоцуш, гІуллакх дан кийча хила хьуьнар хилар.

МЕТАПРЕДМЕТНИ ЖАМІАШ

1. Дешаран универсальни довзаран дараш карадерзор

Коърта маьІнин дараш:

меттан дакъойн, меттан хиламийн, процессийн ладаме билгалонаш

гучуйаха а, билгалйаха а;

меттан дакъош (хиламаш) тайпанашка дІасадекъаран ладаме билгало, жамІдарна а, дустарна а бахъанаш, кхочушйечу анализан критереш къа-сто; ладамечу билгалоне хъаьжжина, меттан дакъош тайпанашка дІаса-декъа;

низаме хъаьжжина дерг а, цхъаьнацадогІург а къасточу факташкахъ, хаамашкахъ, тидамашкахъ гучудаккха; низаме хъаьжжина дерг а, цхъаьнацадогІург а гучудаккхаран критереш йала;

хІоттийна дешаран декхар кхочушдарна оьшучу текстан хааман къоьлла гучуйаккха;

меттан процессаш Іаморехъ бахъанин-тІаьхъалонан уьйраш гучуйаха; дедукцин а, индукцин а ойланаш сацарх, тера йогІу ойланаш сацарх пай-даэцарца жамІаш дан; уьйрех лаьцна гипотезаш кепе йало;

текстийн тайп-тайпанчу кепашца, меттан тайп-тайпанчу дакъошца болх барехъ дешаран хъесап кхочушдаран кеп шен лаамехъ харжа, кхо-чушдаран вариантш йуштуш а, гІолехъ вариант хоржуш а, ша билгалйина критереш тидаме оьцуш а.

Коьрта лехаман дараи:

хаттарех пайдаэца мотт Іаморехъ хааран лехаман гІирсах санна;

хьолан бакъ долчун а, лууш долчун а йукъара цхъаьнацадогІург гойту хаттарш кепе дало а, долуш дерг а, лоьхуш дерг а шен лаамехъ дІахІотто а;

шена хетарг а, кхечарна хетарг а бакъ хиларх лаьцна гипотеза кхолла, шена хетарг а, ойла а тІечІагІйан;

дарийн алгоритм хІотто, дешаран хъесап кхочушдарехъ цунах пайда-эца;

меттан дакъойн, процессийн, бахъанин-тІаьхъалонан уьйрийн, объек-тийн вовшашца йозуш хиларан башхаллаш дІахІитторехъ ша хІоттийнчу планаца жима таллам бан;

лингвистически таллам (эксперимент) барехъ схъаэцначу хааман ме-гаш хиларан а, бакъхиларан а мах хадо; биначу тидаме, талламе хъаьжжи-на, жамІаш ша кепе дало; схъаэцна жамІаш бакъхиларан мах хадоран гІирсаш караберзо;

процессийн, хиламийн кхин дІа хила тарлуш долу кхиар а, тера догІучу хъелашкахъ церан тІаьхалонаш а билгалйаха, ткъа иштта керлачу хъелашкахъ а, контексташкахъ а церан кхиарах лаьцна шайна хетарг ала.

Хаамца болх бар:

деллачу дешаран хъесапе а, йалийнчу критерешка а хъаьжжина, ха-амаш лахарехъ а, схъакъасторехъ а тайп-тайпанчу кепех, гІирсех, жоп де-харх пайдаэца;

тексташкахъ, таблицашкахъ, схемашкахъ белла хаам схъакъасто, тал-ла, къепе бало, хааман кхетам бала, цуьнан жамІ дан;

чулацамехъ болу хаам бакъ хиларе а, мегаш хиларе а хъаьжжина, текстан мах хадорхъама а, дешаран хъесапаш кхочушдаран Іалашонца оьшучу хаамах кхетархъама а ладогІаран а, йе-шаран а тайп-тайпанчу кепех пайдаэца;

хІиттийнчу Іалашонашка хъаьжжина, цхъана йа масех хьостанера ха-амаш схъаэцархъама, жамІдархъама, къепе балорхъама маьІнин йешарх пайдаэца;

тайп-тайпанчу хаамийн хьостанашкара тера догІу тІечІагІдарш каро (цхъа ойла, верси бакъйеш йа харцйеш йолу);

хаам луш йолу уггар гІолехъ кеп (текст, презентаци, таблица, схема) ша схъахаржа а, кхочушден хъесапаш, коммуникативни хІоттаме

хъаьжжина, чолхе йоцчу схемашца, диаграммашца, кхечу графикаца, цера-
ран вовших йозуш хиларца гайта а;

хъехархочо йеллачу йа ша хIоттийнчу критерешца хааман тешаме
хиларан мах хадор;

хаамаш къепе бало а, эвсараллица дагахь латто а.

2. Дешаран универсальни коммуникативни дараш карадерзор

ТIекаре:

тIекаренан хъелашка, Iалашонашка хъаьжжина, хетарг кхолла а, цу-
нах кхета а, эмоцеш гайта; диалогашкахь а,
дискуссешкахь а, барта монологически къамелехь а, йозанан тексташкахь
а ша (шена хетарг) гайта;

тIекаренан ишарш йаран (дешнашца боцу) гIирсаш бовза, йукъарал-
лин хъаьркийн маIнех кхета;

къовсаме хъелаш кхолладаларан бахъанаш довза, къовсамаш малбан,
дагадовла;

кхечеран дагахь долчух кхета, къамелхочуьнца лараме хила, хъайн
дуьхъалонаш оьздачу кепе йерзо;

диалог/дискусси дIаихъарехь йийцаре йиллинчу темица догIу хат-
тарш дала а, хъесап кхочушдарна а, дика лаарца йолчу тIекаренна тIетар-
на а тIехъажийна йолу ойланаш ала а;

шена хетарг диалоган кхечу декъашхошна хетачунна дуьхъалхIотто,
башхаллаш а, позицийн тера хилар а гучудаккха;

йиначу меттан анализан, кхочушйинчу лингвистически
экспериментан, талларан, проектан жамIаш нахана гуш-хезаш довзийта;

презентацин Iалашо а, аудиторин башхаллаш а лоруш, къамел даран
барам ша харжа, цуьнга хъаьжжина, иллюстрацин материалах пайдаэцар-
ца барта а, йозанан а тексташ хIитто.

Цхъаьна гIуллакхдар:

билггал йолу проблема кхочушйарехь тобанца а, ша а бен болх
гIолехь хиларх кхета а, цунах пайдаэца а, йуьхъарлаьцна Iалашо кхо-
чушйарехь вовшашца зIе хиларан тобанан кепех пайдаэцар оьшуш хилар
билгалдаккха;

цхъаьна гIуллакхдаран Iалашо йуьхъарлаца, цу Iалашоне кхача
цхъаьна дараш хIитто: гIуллакх дIасадекъа, барт бан, цхъаьна бечу белхан
процесс а, жамI а дийцаре дан; масех адамна хетачун жамI дан, куьйгалла
дан, тIедиллар кхочушдан, муьтIахь хила кийча хилар гучудаккха;

цхъаьна бен болх вовшахтохаран план хIотто, шен гIуллакх къасто
(вовшашца зIе хиларан массо а декъашхочунна бакъахъа хетарг а, цера-
таронаш а лоруш), тобанан декъашхошна йукъахь хъесапаш дIасадекъа,
белхан тобанийн кепашкахь дакъалаца (дийцаре диллар, вовших дагава-
лар, «хъен штурм», кхийерш а);

белхан шен дакъа кхочушдан, оцу декъехь лакхарчу жамIашка кхача,
тобанан кхечу декъашхойн дарашца шен дарийн уьйр хилийта;

йукъарчу балха тIехь ша дакъалацаран эвсараллин мах хадо вовшаш-
ца зIе хиларан декъашхоша шаьш хIиттийнчу критерешца; жамIаш
йуьхъанцарчу хъесапца а, тобанан хIора декъашхочун цу жамIашка
кхачоран гIуллакхца а дуста, жопаллин гуо дIасабекъа а, тобанна хъалха
отчет йала кийча хила а.

3. Дешаран универсальни регулятивни дараш

карадерзор

Ша-шен вовшахтохар:

дешаран а, дахаран а хъелашкахь кхочушийен проблемаш гучуйаха;
сацам баран тайп-тайпана некъаш довза (ша цхьамма, тобанехь сацам бар, тобано сацам бар);

хъесап кхочушдаран алгоритм (йа цуьнан дакъа) ша хІотто, болчу гІирсашка а, шен таронашка а хъаьжжина, дешаран хъесап кхочушдаран кеп къасто, сацаман йелла вариантш тІечІагІйан;

дарийн план ша хІотто, иза кхочушийарехь оьшу нисдарш йукъадало;
шена хетарг къасто а, шен сацамах жопалла тІеэца а.

Ша-шен таллар:

ша-шен талларан (цу йукъахь къамелан а), ша-шен догдаийтаран, ре-флексин тайп-тайпана кепаш карайерзо;

дешаран хьолан нийса мах хадо а, иза хийцаран план йало а;

дешаран хъесап кхочушдарехь хила тарлуш йолу халонаш ган а, хий-цалучу хъелашна адаптаци йан а;

гІуллакхдаран жамІашка кхачаран (цакхачаран) бахъанех кхето; ком-муникативни аьтто цахиларан бахъанех кхета а, уьш ца хилийта хаа а, ка-радерзийнчу къамелан зеделлачун мах хадо, тІекаренан Іалашонашка а, хъелашка а хъаьжжина, шен къамел нисдан а; тІекаренан Іалашонан а, хъелийн а жамІ цхъаьнадаран мах хадо.

Синхаамийн интеллект:

шен а, кхечеран а синхаамаш тІехь урхалла даран хьуьнар кхио;
синхаамаш хиларан бахъанаш гучудаха а, талла а; кхечу стеган да-гахь долчух а, цуьнан бахъанех а кхета, къамелан хьал а толлуш; шен синхаамаш гайтаран кеп нисйан.

Ша а, кхиберш а тІеэцар:

кхечу стагах а, цунна хетачух а кхеташ хила; ша а, кхиверг а гІалатва-ла бакъо йолуш хиларх кхета;

ша а, кхиберш а, йемал ца беш, тІеэцар; цІеначу дагара хила;
гонахарчу дерригенна а Іуналла дан йиш цахиларх кхета.

ПРЕДМЕТАН ЖАМІАШ

5 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн меттан хьолах а, исбаьхьаллех а кхеташ хила, цунна тешалла деш долу масалш дало.

Лингвистикин коьрта дакъош, меттан а, къамелан а коьрта дакъош до-вза (аз, морфема, дош, дешнийн цхъаьнакхетар, предложени).

Мотт а, къамел а

Барта а, йозанан а къамелан, монологан а, диалоган а йукъара башха-ллаш билгалйаха; хІора дийнан дахарехь а, дешарна тІехъажийна долу хъесапаш кхочушдарехь а къамелан гІул-лакхдаран тайпанийн башхаллаш тидаме эца.

Дахарехь биначу тидамийн, Іилманан-дешаран, исбаьхьаллин, Іилма-нан-кхетаме йолу литература йешаран буха тІехь барамехь 5 предложенел

кӀезиг доцу барта монологически аларш хӀитто.

Лингвистически теманашна йолчу диалогехь а (Ӏамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тӀехь йолчу диалогехь/полилогехь а дакъалаца (барамехь 3 репликел кӀезиг йоцуш).

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маӀӀнин тайпанийн Ӏилманан-дешаран, исбаӀхьаллин тексташка ладогӀаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хьажаран, довзийтаран, Ӏаморан, лехаман.

Барамехь 90 дашал кӀезиг йоцу йешна йа ладогӀа текст барта схьайийца.

Барамехь 140 дашал кӀезиг йоцу ладогӀачу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маӀӀнин тайпанийн Ӏилманан-дешаран, исбаӀхьаллин текстийн чулацамах кхета: барта а, йозанехь а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догӀу хаттарш хӀитто а, царна жопаш дала а; йозанан кепехь йуьхьанцарчу текстан чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийта (ма-дарра схьадийцарехь йуьхьанцарчу текстан барам 90 дашал кӀезиг хила ца беза; дацдинчу схьадийцарехь – 95 дашал кӀезиг хила ца беза).

Ӏалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гӀирсаш къасто.

Йозанехь вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукьахь 80 – 90 дешан барам болу текст тӀера схьайазйеш а; 10 – 15 дашах лаьтта дешнийн диктант йазйеш а, хьалха Ӏамийна нийсайазйаран бакьонаш ларйеш хӀоттийнчу 80 – 90 дешан барам болчу йозучу текстан буха тӀехь диктант йазйеш а; тайп-тайпанчу лексически дошамех пайдаэца хаа; барта къамелехь а, йозанехь а къамелан оздангалла ларйан.

Текст

Текстан коьрта билгалонаш йовза; текст композиционни-маӀӀнин дакъошка (абзацашка) йекъа; текстан дакъош а, предложенеш а вовшах-тосу гӀирсаш (дешан кепаш, цхьанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххьийн цӀерметдешнаш, дешан йухаалар) бовза; шен текст (барта а, йозанан а) кхолларехь оцу хаарех пайдаэца.

Текстан, цуьнан композиционни башхаллийн маӀӀнин анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Текстан башхалонаш билгалйаха, цуьнан коьрта билгалонашца (тема, коьрта ойла, предложенийн грамматически уьйр, маӀӀнин цхьаалла, гӀех-хьа йуьзна хилар) йогӀуш хиларе хьаьжжина а; къамелан функционални-маӀӀнин тайпанан текст хиларе хьаьжжина а.

Текст кхолларан практикехь (Ӏамийнчун барамехь) текстан коьртачу билгалонех а, къамелан функционални-маӀӀнийн башхаллех а, меттан функционални тайп-тайпаналлех а долчу хаарех пайдаэца.

Текст кхолларан практикехь текстан (дийцар) коьрта билгалонех долчу хаарех пайдаэца.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна тӀе а тевжаш, тексташ-дийцарш кхолла; чулацаман суьртана тӀе а тевжаш, тексташ кхолла; (цу йукьахь барамехь 3 йа цул сов предложенел кӀезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш а; барамехь 60 дашал кӀезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш а).

Кеп талхийна текст йухаметтахӀотто; йуьхьанцарчу текстана тӀе а тевжаш, йухаметтахӀоттийна текст нисйан.

ЛадогӀачу а, йешначу а Ӏилманан-дешаран, исбаӀхьаллин, Ӏилманан-кхетаме йолчу текстийн хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: план

хIотто (цхьалхе, чолхе) кхин дIа а текстан чулацам барта а, йозанан кепехь а йухаметтахIотторан Iалашонца; текстан чулацам, цу йукъахь дийцархочун йуьхь хуьйцуш а, схьабийца; тайп-тайпанчу хьостанашкара хаам схьахаржа а, цу йукъахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, дешаран гIуллакхдарехь цунах пайдаэца а.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ церан чулацам кхачаме балоран Iалашонца тайан (бакъ йолу материал таллар, текстан йуьхьанцара маьIнин анализ – маьIнин цхьаалла, дозуш хилар, хаамаш хилар).

Меттан функционални тайпанаш

Буйьцучу меттан, функционални стилийн, исбаьхьаллин литературин меттан башхаллех лаьцна йукъара кхетам хила.

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Аьзнийн башхалонаш билгалйаха; озана а, элпана йукъарчу башхаллех кхета, аьзнийн системин башхалонаш билгалйаха.

Зевне а, кьора а мукъаза аьзнаш, деха а, доца а мукъа аьзнаш хазарехь къасто а, нийса дIаала а.

Дешнаш дешдакъошка декъа а, уьш нийса дIаала а. Оьрсийн маттара тIеэцна дешнаш аларехь нохчийн меттан аьзнийн къепено а, интонацино а тIеIаткъам барца кхоллалуш йолу акцент дIайаккха.

Барта а, йозанца а дешан фонетически къастам бан.

Дешнаш аларан а, нийсайаздаран а практикехь фонетикех, графикех, орфоэпех долчу хаарех пайдаэца.

Орфографи

Нийсайаздаран практикехь орфографех долчу хаарех пайдаэца (цу йукъахь ду **й** элпан а, къасторан **ь, ъ** хьаьркийн а нийсайаздарх долу хаарш а).

Лексикологи

Дешан лексически маьIна къасто.

Къамелехь цхьа маьIна долчу а, дукха маьIнаш долчу а дешнех нийса-чу а, тIедеанчу а маьIнехь пайдаэца.

Синонимаш, антонимаш, омонимаш йовза.

Лексически дошамех пайдаэца хаа (маьIнин дошамах, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамех).

ЦIена нохчийн а, тIеэцна а дешнаш довза.

Къамелехь дешнех, церан лексически цхьаьнадар тидаме а оьцуш, пайдаэца,

.

Фразеологи

Фразеологизмаш йовза. Фразеологизмийн маьIна дийца, уьш синонимашца а, йукъарчу дешнийн цхьаьнакхетаршца а хийца.

Къамелехь фразеологически карчамех пайдаэца, пайдаэцаран гуо, тIекаренан хьелаш тидаме а оьцуш.

Дешнийн лексически анализ йан (Iамийнчун барамехь).

Дешан хIоттам а, дошкхолладалар а

Дашехь морфемаш йовза (орам, дешхьалхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схьакъасто.

Цхьанаораман (гергара) дешнаш харжа а, къасто а.

Дешнийн кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь хийцалуш долу аьзнаш каро.

Схьадевлла а, схьадовлаза а долчу дешнийн лардаш къасто.

Дошкхолладаларан коьрта кепаш, дешнийн кхолладаларан зIенаш къасто.

Дешхьалхенан а, суффиксан а гIоьнца а, ткъа иштта лардаш вовшахкхетарца а дешнаш кхолла.

Дешнийн морфемни анализ йан.

Чолхе дацдина дешнаш нийса дIаала а, царах нийса пайдаэца а.

Морфологи. Къамелан оьздангалла. Орфографи

Морфологин коьрта кхетамаш бовза.

Коьртачу къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа.

Дешнийн лексико-грамматически тайпанех санна къамелан дакъойх, дешан грамматически маьIнех, нохчийн маттахь дешарна тIехьажийна хьесапаш кхочушдарна леринчу къамелан дакъойн къепех долчу хаарех пайдаэца.

Къамел дарехь а, тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехь а морфологех долчу хаарех пайдаэца.

Цердош

Цердош къамелан дакъа санна довза, йукъарчу маьIне а, хаттаре а хьаьжжина; цуьнан грамматически билгалонаш, синтаксически гIуллакх къасто; къамелехь цо дечу гIуллакхах кхето.

Цердешнийн дукхаллин терахьан кепаш нийса кхолла а, къамелехь царах пайдаэца а. Долахь а, йукъара а цердешнаш къасто а, къамелехь царах нийса пайдаэца а.

Цердешнийн грамматически классаш йовза.

1-, 2-, 3-, 4-чуй легарехь долчу цердешнийн оьшучу дожаран кеп нийса кхолла а, къамелехь цунах пайдаэца а.

Цердешнийн нийсайаздаран норманаш (цу йукъахь цердешнашца **ца** нийсайаздаран норма а) ларйан.

Цердешнашна морфологически къастам бан.

Оьрсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахь цердешнийн башхаллех кхета.

Синтаксис. Къамелан оьздангалла. Пунктуаци

Синтаксисан дакъош довза (дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а); предложенера дешнийн цхьаьнакхетарш къасто; коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетарийн тайпанаш довза (цIеран, хандешан); дешнийн цхьаьнакхетаршна а, цхьалхечу предложенешна а синтаксически анализ йан; чолхечу предложенешна пунктуационни анализ йан (Iамийнчун барамехь); тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а синтаксисах, пунктуацех долчу хаарех пайдаэца.

Чолхейовлаза йолу цхьалхе предложенеш йовза;

цхьанатайпанчу меженашца чолхейевлла цхьалхе предложенеш, цхьанатайпанчу меженашца йукъара дош долу а, тIедерзарца йолу а предложенеш а чулоцуш; аларан Iалашоне хьаьжжина (дийцаран, тIедожоран, хаттаран), эмоцин билгалоне хьаьжжина (айдаран, айдаран йоцу), граммати-

чески лардийн масалле хъяажжина (цхьалхе, чолхе), коьртаза меженаш хиларе хъяажжина (йаьржина, йаржаза), предложенеш йовза; предложенин коьрта а (грамматически лард), коьртаза а меженаш къасто (Iамийн-чун барамехь).

Диалогически а, монологически а къамелехь, кехат тIехь, дIакхайкхорехь, и.д.кх. тIедерзарх пайдаэца. Предложенехь тIедерзар а, подлежащи а вовшах къасто. Сацаран хъяьркаш хIитторах кхето.

тIедерзарца, цхьанатайпанчу меженашца, цхьанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахь; ма-дарра къамелаца йолчу предложенишкахь; хуттургаш йолчу а, хуттургаш йоцчу а уьйраца дозуш долчу дакъойх лаьттачу чолхечу предложенешкахь сацаран хъяьркаш хIитторан пунктуационни норманаш йозанехь ларйан; йозанехь диалог кечйан.

6 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а, нохчийн историн, культурын синьобздангалле кхачоран гIирс а санна нохчийн матто дечу гIуллакхан башхалонаш билгалйаха.

Нохчийн литературин маттах лаьцна кхетам хила.

Мотт а, къамел а

Дахарехь биначу тидамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тIехь барамехь 6 предложениел кIезиг доцу барта монологически аларш хIитто (монолог-суртхIоттор, монолог-дийцар, монолог-ойлайар); лингвистически темина болчу хаамца къамел дан.

Барамехь 4 репликел кIезиг йоцчу диалогехь (гIуллакх дан дагадаийтар, вовших дагабовлар) дакъалаца.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин тексташка ладогIаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара. Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хьажаран, довзийтаран, Iаморан, лехаман.

Барамехь 100 дашал кIезиг йоцу ладоьгIна йа йешна текст барта схьайийца.

Барамехь 160 дашал кIезиг йоцчу ладоьгIначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхета: барта а, йозанехь а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догIу хаттарш хIитто а, царна жопаш дала а; барта къамелехь а, йозанан кепехь къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн йешначу Илманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийта (ма-дарра схьадийцарехь йуьхьанцарчу текстан барам барам 130 дашал кIезиг хила ца беза; дацдинчу схьадийцарехь –135 дашал кIезиг хила ца беза).

Къамелан хьелашка хъяажжина, лексически гIирсаш къасто; шен а, кхечун а къамелан мах хадо, нийсачу а, догIуш долчу а, исбаьхьаллин а дешнех пайдаэцаре терра; маьIнийн дошамех пайдаэца.

Йозанехь а, барта къамелехь а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахь 90 – 100 дешан барам болу текст тIера схьайазйеш а; 15 – 20 дашах лаьтта дешнийн диктант йазйеш а, хьалха Iамийна нийсайазйаран бакьонаш ларйеш хIоттийначу 90 – 100 дешан барам болчу йозучу текстан буха тIехь диктант йазйеш а; барта къамелехь а, йозанехь а къамелан обздангалла ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йогIуш; иза къамелан функционални-маьIнин тайпа хиларе хьаьжжина.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн текстийн башхалонаш билгалйаха; къамелан тайпа санна суртхIотторан башхалонаш билгалйаха (адаман куьцан, хIусаман, Iаламан, меттиган, даран суртхIоттор).

Текстехь предложенеш вовшахтосу гIирсаш гучубаха.

Тайп-тайпанчу кепийн анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а къамелан функционални-маьIнин тайпанех долчу хаарех пайдаэца; шен текст кхолларехь текстан коьртачу билгалонех долчу хаарех пайдаэца.

Текстан, цуьнан композиционни башхаллийн маьIнин анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Къамелан тайп-тайпана функционални-маьIнин тайпанийн тексташ кхолла (дийцар, адаман куьцан, хIусаман, Iаламан, меттиган, даран суртхIоттор), книгаш йешарехь, дахарехь зеделлачунна, исбаьхьаллин кхоллараллина тIе а тевжаш (цу йукъахь барамехь 5 йа цул сов предложел кIезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш а; сочиненин функционални тайпанца а, жанраца а, темин башхаллица а йогIуш, барамехь 80 дашал кIезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш а).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: кхин дIа текстан чулацам барта а, йозанан а кепехь йухаметтахIотторан Iалашонца йешначу текстан план хIотто (цхьалхе, чолхе; цIеран, хаттаран); ладоьгIначу а, йешначу а текстехь коьрта а, коьртаза а хаам гучубаккха; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературе-ра а, хаам схьахаржа а, дешаран гIуллакхдарехь цунах пайдаэца а.

Йеллачу темина презентацин кепехь хаам схьагайта.

ЛадоьгIначу йа йешначу Илманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь схьагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схьагайта.

Вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш йовзарна тIе а тевжаш, шен тексташ тайан.

Меттан функционални тайпанаш

Къамелан гIуллакхан стилан, къамелан Илманан стилан башхалонаш билгалйаха; Илманан хаам а, дошаман статья а хIотторан лехамаш бийца; меттан а, жанрийн а тайп-тайпанчу функционални тайпанех йолчу тексташна анализ йан (дийцар, дIахьедар, расписка; дошаман статья, Илманан хаам).

Тайп-тайпанчу кепийн меттан анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а гIуллакхан, Илманан стилех долчу хаарех пайдаэца.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оьздангалла. Орфографи

Морфологин коьрта кхетамаш бовза. Къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа. Коьрта къамелан дакъош а, церан кепаш а йовза.

Билгалдош

Билгалдешан йукъара грамматически маьIна, морфологически билгалонаш, синтаксически гIуллакх къасто; къамелехь цо дечу гIуллакхах кхе-

то; маџне а, грамматически билгалонашка хџаџжина, билгалдешан мухаллин, џукџаметтигаллин тайпанаш кџасто.

Цџхаллин а, дукхаллин а терахџехџ долчу билгалдешнийн дожарийн чаккхенаш нийса ала а, џазџан а. Ёеллачу морфологически билгалонашка хџаџжина, билгалдешнаш тайпанашка декџа.

Мухаллин билгалдешнийн дарџаш нийса кхолла.

Билгалдешнаш терахџашџа а, классашџа а хийџа.

1-, 2-чуй легарехџ долчу билгалдешнийн оџшуш џолу дожаран кеп, контекстаџа хила ма-џеззара, нийса кхолла а, кџамелехџ цунах пайдаџа а.

Билгалдешнийн дошкхолладаларан норманаш, билгалдешнийн аларан норманаш ларџан.

Билгалдешнашна морфологически кџастам бан.

Терахџдош

Терахџдешан џукџара грамматически маџна, морфологически билгалонаш, синтаксически функџеш кџасто. Масаллин маџна долчу кхечу кџамелан дакџойн дешнех терахџдешнаш кџасто. Масаллин а, дакџойн а терахџдешнаш нийса ала а, џаздан а; кџамелехџ царах тайп-тайпанчу дожарийн кепехџ пайдаџа. Роџгаллин а, гулдаран а терахџдешнех кџамелехџ нийса пайдаџа.

Хџоттаме хџаџжина, терахџдешнийн тайпанаш кџасто.

Терахџдешнаш легадан хаа а, церан легаран, дошкхолладаларан, синтаксически функцийн башхаллаш билгалџаха а; Илманан тексташкахџ, гџуллакхан кџамелехџ терахџдешнех пайдаџцаран башхаллаш, кџамелехџ цара дечу гџуллакхан башхалонаш билгалџаха.

Терахџдешнийн нийсайаздаран норманаш ларџан.

Терахџдешнашна морфологически кџастам бан.

Оџрсийн маттаџа дуџстича, нохчийн маттахџ терахџдешан башхаллех кхета.

Цџерметдош

Цџерметдешнаш довза; џукџара грамматически маџна кџасто; цџерметдешнийн тайпанаш кџасто; цџерметдешнаш легадан хаа; церан легаран, дошкхолладаларан, синтаксически функцийн, кџамелехџ цара дечу гџуллакхан башхаллаш билгалџаха.

Ёеллачу морфологически билгалонашка хџаџжина, цџерметдешнаш тайпанашка декџа.

Цџерниг а, лач а дожаршкахџ џаххџийн цџерметдешнийн масалш дало. Предложенешкахџ дацаран а, кџастамза а цџерметдешнех пайдаџа.

Цџерметдешнашна морфологически кџастам бан.

Литературин меттан стилаш а, нийсайаздаран норманаш а ларџеш, предложенешкахџ цџерметдешнех пайдаџа хаа.

Хандош

Хандешан џукџара грамматически маџна, морфологически билгалонаш, синтаксически функџеш кџасто; кџамелехџ цо дечу гџуллакхах кхето.

Хандешан инфинитиван (билгалзачу кепан) грамматически билгалонаш џийџа, цуџнан лард схџакџасто.

Грамматически билгалонашка а, маџне а хџаџжина, карарчу, џаханчу, џоџучу хенан хандешнаш кџасто. Карарчу хенан хандешнийн нийсайаздаран норманаш ларџан; џаханчу хенан кепаш нийса кхолла а, џазџан а. Ёоџучу хенан кепаш нийса кхолла а, џазџан а.

Хандешан цхьаллин а, дукхазаллин а кепаш къасто.

Терахьашца а, классан гайтамашца а хийцалуш долчу хандешнех предложенешкахь пайдаэца.

Хандешнашна морфологически къастам бан (Іамийнчун барамехь).

7 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Кхуьуш болчу хиламах санна маттах кхетам хила. Къоман меттан а, культурин а, историн а уьйрах кхета (масалш дало).

Мотт а, къамел а

Тидамийн, шен битамийн, Іилманан-дешаран, исбаьхьаллин, Іилманан-кхетаме литература йешаран буха тІехь барамехь 7 предложенел кІезиг доцу барта монологически аларш хІитто (монолог-суртхІоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар); Іилманан хаамах лаьцна къамел дан.

Лингвистически теманашна а (Іамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тІехь йолчу теманашна а барамехь 5 репликел кІезиг йоцчу диалогехь дакъалаца.

Диалоган тайп-тайпана кепаш карайерзо: диалог – хаамах жоп дехар, диалог – хаам бар.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанийн публицистин тексташка ладогІаран тайп-тайпана кепаш карайерзо (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара).

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хьажаран, Іаморан, довзийтаран, лехаман.

Барамехь 110 дашал кІезиг йоцу ладогІна йа йешна текст барта схьайийца хаа.

Барамехь 190 дашал кІезиг йоцчу ладогІначу а, йешначу а публицистин текстийн (ойлайар-тІечІагІдар, ойлайар-кхетор, ойлайар-дийцар) чулацамах кхета: барта а, йозанехь а текстан тема а, коьрта оила а билгалйаккха; текстан чулацамца догІу хаттарш хІитто а, царна жобпаш дала а; барта а, йозанан кепехь а ладогІначу публицистин текстийн чулацам ма-барра а, бацбина а, хоржуш а бовзийта (ма-дарра схьадийцарехь

йуьхьанцарчу текстан барам 170 дашал кІезиг хила ца беза; дацдинчу а, харжаман а схьадийцарехь – 180 дашал кІезиг хила ца беза).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гІирсаш нийса къасто.

Йозанехь а, барта къамелехь а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахь 100 – 110 дешан барам болу текст тІера схьайазйеш а; 20 – 25 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хьалха Іамийна нийсайазйаран бакьонаш ларйеш хІоттийначу 100 – 110 дешан барам болчу йозучу текстан буха тІехь диктант йазйеш а; йозанехь къамелан оздангаллин бакьонаш ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йогІуш; текстан дІахІоттам а, абзацашка йекъаран башхаллаш а, текстера меттан суртхІотторан гІирсаш а гучубаха.

Текстан маьІнин а, цуьнан композиционни башхаллийн а анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Текстан предложенийн, дакъойн уьйран лексически а, грамматически

а гIирсаш гучубаха.

Дахарехъ, книгаш йешарехъ зеделлачунна, исбаьхьаллин кхолларал-лина тIе а тевжаш, къамелан тайп-тайпана функционални-маьIнин тайпанийн тексташ кхолла (цу йукъахь барамехъ 6 йа цул сов предложенел кIезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш; сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йогIуш, барамехъ 120 дашал кIезиг йоцу классехъ йазйеш йолу сочиненеш).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: кхин дIа текстан чулацам барта а, йозанан а кепехъ йухаметтахIотторан Iалашонца йешначу текстан план хIотто (цхьалхе, чолхе; цIеран, хаттаран, тезисан); текстехъ коьрта а, коьртаца а хаам гучубаккха; дийцархочун йуьхь хуьйцуш, текстан чулацам схьабийца; текстан хаамаш хийцаран кепех пайдаэца; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схьахаржа а, дешаран гIуллакхехъ цунах пайдаэца а.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехъ схьагайта.

Iилманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехъ схьагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехъ схьагайта.

Тексташ тайан: йуьхьанцара а, тайина а тексташ дуьхь-дуьхьал хIитто; вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш хаарна тIе а тевжаш, шен тексташ, церан чулацам а, кепаш а кхачаме йалоран Iалашонца, тайан.

Меттан функционални тайпанаш

Меттан функционални тайпанийн башхалонаш билгалйаха: буьйцу мотт а, функционални стилаш а (Iилманан, публицистикин, гIуллакхан), исбаьхьаллин литературин мотт.

Публицистикин стилаш а (цу йукъахь пайдаэцаран гуо а, функцеш а), публицистикин стилехъ йолчу тексташкахъ меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцаран а, публицистикин стилехъ тексташ хIитторан норманийн а башхаллаш, жанрийн башхаллаш (интервью, репортаж, йоза) билгалйаха.

Интервьюн, репортажан, йозанан жанрехъ публицистикин стилаш тексташ кхолла; гIуллакхан кехаташ кечдан.

Публицистикин стилаш тексташ хIитторан норманаш хаа.

ГIуллакхан стилаш башхаллаш билгалйаха (цу йукъахь пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш).

Тайп-тайпанчу кепийн меттан анализ кхочушйарехъ а, къамел дарехъ а меттан функционални тайпанех долчу хаарех пайдаэца.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оьздангалла

Коьрта а, гIуллакхан а къамелан дакъойн дешнаш къасто, Хандешан йукъара грамматически маьIна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто.

Коьртачу къамелан дакъойн дешнийн морфологически анализ йан.

Хандош

Хандош къамелан дакъа санна билгалдаккха, шен маьIне а, грамматически билгалонашка а хьаьжжина; цуьнан синтаксически гIуллакх къасто.

Хандешан спряженеш билгалйаха, хандешнаш спряженешца хийца хаа.

Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш довза.

Билгала, бехкаман, лааран, тЈедожоран саттамашкахь долу хандешнаш каро а, билгалдаха а, кЪамелехь царах нийса пайдаэца а; тЈедожоран саттамехь хандашца долу аларш интонација нийса кечдан.

Хандешан латгамийн а, хаттаран а кепаш кЪасто хаа; оърсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахь хандешан башхаллех кхета.

Хандешнашца дацаран дакЪалгаш (*ца, ма*) нийсайаздаран бакЪонах пайдаэца.

Хандешнашна морфологически кЪастам бан.

Причасти

Хандешан кепан санна причастин башхалонаш билгалйаха. Причастехь хандешан а, билгалдешан а билгалонаш кЪасто.

Причастеш легайан. Карарчу а, йаханчу а, йогЈучу а хенан причастийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйаран а, причастешца *ца* нийсайаздаран а бакЪонех пайдаэца.

Лааме а, лаамаза а причастеш кЪасто а, кЪамелехь царах пайдаэца хаа а.

Причастийн морфологически анализ йан, оцу хаарех кЪамелехь пайдаэца.

Причасти дозуш долу дош а долуш, дешнийн цхЪаьнакхетарш хЈитто. Причастин карчамаш кхолла.

Причастин карчамца йолчу предложенешкахь нийса сацаран хЪаьркаш хЈитто.

Причастин карчамашца йолу предложенеш нийсайазйаран карадерзарш кхачаме дало. Предложенехь причастин гЈуллакх кЪасто.

Дешнийн цхЪаьнакхетаршкахь (*прич. + цЈерд.*) бартбаран уьйр нийса кЪасто.

Деепричасти

Хандешан кепан санна деепричастин башхалонаш билгалйаха. Деепричастехь хандешан а, куцдешан а билгалонаш кЪасто. Карарчу а, йаханчу а, йогЈучу а хенан деепричастеш кхолла.

КЪамелехь йогЈучохь деепричастех пайдаэца.

Деепричастийн морфологически анализ йан, оцу хаарех кЪамелехь пайдаэца.

Деепричастин карчам кхолла. Предложенехь деепричастин гЈуллакх кЪасто. Деепричастин карчамехь коьрта дош, деепричастих дозуш долу дешнаш схЪакЪасто, ткЪа иштта деепричастин карчам шех бозуш долу хандош схЪалаха; деепричастех кЪамелехь пайдаэца.

Деепричастешца а, деепричастин карчамашца а предложенеш нийса хЈитто.

Деепричастица а, деепричастин карчамца а йолчу предложенешкахь нийса сацаран хЪаьркаш хЈитто.

Деепричастешца *ца* дакЪалг нийсайаздаран бакЪонах пайдаэца.

Масдар

Масдар хандешан кеп санна билгалдаккха, шен маьІне а, грамматически билгалонашка хЪаьжжина; цуьнан синтаксически гЈуллакх кЪасто.

Предложенешкахь масдарех нийса пайдаэца хаа. Масдаран дожарийн кепаш нийсайазйар кхачаме йало.

КЪамелан тайп-тайпанчу кепашка а, стилашка а хЪаьжжина, дозучу кЪамелехь масдаран карчамех пайдаэца.

Масдаран карчамца йолчу предложенехь нийса сацаран хЪаьркаш

хИитто.

Масдарца **ца** нийсайаздаран бакъонах пайдаэца.

Куцдош

Къамелехъ куцдешнаш довза. Куцдешнийн йукъара грамматически маъІна къасто; маъІне хъаъжжина, куцдешнийн тайпанаш къасто; куцдешнаш кхолладаларан, церан синтаксически билгалонийн, къамелехъ цо дечу гІуллакхан башхаллаш билгалйаха.

Куцдешнийн даржаш кхолладаларан, куцдешнаш аларан норманаш ларйан.

Куцдешнашна морфологически къастам бан.

Куцдешнаш цхъаьна а, къаьстина а, дефисца а йаздаран бакъонех пайдаэца.

ГІуллакхан къамелан дакъош

ГІуллакхан къамелан дакъойн йукъара билгалонаш йийца; коьрта къамелан дакъойх уыш къаьсташ хиларх кхето.

ДештІаьхъе

Къамелехъ дештІаьхъенех пайдаэца, тайп-тайпанчу дожаршкахъ долчу цІердешнашца а, цІерметдешнашца а цхъаьнайогІуш.

МаъІне хъаъжжина, дештІаьхъенийн тайпанаш билгалдаха.

ДештІаьхъенаш нийсайазйаран норманаш ларйан.

Хуттург

ГІуллакхан къамелан декъан санна хуттурган башхалонаш билгалйаха; маъІне, хІоттаме хъаъжжина, хуттургийн тайпанаш билгалдаха; предложенин цхъанатайпана меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосу гІирсаш санна текстехъ цо ден гІуллакх довзийта.

Къамелехъ хуттургех пайдаэца, церан маъІне а, стилистикин башхалашка а хъаъжжина; хуттургаш нийсайазйаран, хуттургашца йолчу чолхечу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хІитторан, **а, йа** хуттургашца йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хІитторан норманаш ларйан.

Хуттургех-синонимех пайдаэца.

Хуттургийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехъ пайдаэца.

Дакъалг

ГІуллакхан къамелан декъан санна дакъалган башхалонаш билгалйаха; маъІне хъаъжжина, дакъалгийн тайпанаш билгалдаха; дешан а, текстан а шатайпа маъІна довзийтарехъ, хандешан кепаш кхоллайаларехъ цо ден гІуллакх довзийта; дакъалгашца йолчу предложенийн интонацин башхаллах кхета.

Къамелехъ хуттургех пайдаэца, церан маъІне а, стилистикин билгалоне а хъаъжжина; дакъалгаш нийсайазйаран норманаш ларйан.

Дакъалгийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехъ пайдаэца.

Айдардош

Дешнийн шатайпанчу тобанан санна айдардешан башхалонаш билгалйаха; маъІне хъаъжжина, айдардешнийн тайпанаш билгалдаха; къамелехъ айдардешан гІуллакх довзийта. Азтардаран дешнийн башхаллаш а, къамелехъ, исбаьхьаллин литературехъ царах пайдаэцар а билгалдаккха.

Айдардешнийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехъ

пайдаэца.

Айдардешнашца йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хИитторан норманаш ларйан.

8 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Кавказан къаьмнийн меттанех цхьаннах санна нохчийн маттах кхетам хила.

Мотт а, къамел а

Дахарехъ биначу тидамийн, шен битамиин, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу, публицистичин литература йешаран буха тIехъ барамехъ 8 предложенелкIезиг доцу барта монологически аларш хИитто (монолог-суртхIоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар); Илманан хаамах лаьцна къамел дан.

Лингвистически теманашна а (Iамийнчун барамехъ), дахарехъ биначу тидамийн буха тIехъ йолчу теманашна а барамехъ 6 репликел кIезиг йоцчу диалогехъ дакъалаца.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистичин тексташка ладогIаран тайп-тайпана кепаш (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара) карайерзо.

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, довзийтаран, Iаморан, лехаман.

Барамехъ 120 дашал кIезиг йоцу йешна йа ладогIна текст барта схьайийца.

Барамехъ 230 дашал кIезиг йоцчу къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн йешначу а, ладогIначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистичин текстийн чулацамах кхета: къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн йешначу а, ладогIначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистичин текстийн чулацам ма-барра, бацбина, хоржуш барта а, йозанан а кепехъ схьабийца; (ма-дарра схьадийцарехъ йуьхьанцарчу текстан барам 210 дашал кIезиг хила ца беза; дацдина а, харжаман а схьадийцарехъ – 230 дашал кIезиг хила ца беза).

Iалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гIирсаш къасто.

Йозанехъ а, барта къамелехъ а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахъ 110 – 120 дешан барам болу текст тIера схьайазйеш а; 25 – 30 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хьалха Iамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хIоттийнчу 110 – 120 дешан барам болчу йозучу текстан буха тIехъ диктант йазйеш а; йозанехъ къамелан оздангаллин бакъонаш ларйан; къамелехъ бIаьцах а, уьшарех а пайдаэцаран башхаллех кхета; къамелан оздангаллин барам къоман башхаллашца боьзна хиларх кхето; барта къамелехъ а, йозанехъ а нохчийн къамелан оздангаллин бакъонаш ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йогIуш: темица, коьртачу ойланца, предложенийн грамматически уьйраца, маьIнин цхьааллица, гIеххьа йуьзна хиларца; текстехъ предложенеш вовшахтосу некъаш а, гIирсаш а гайта; текстан анализ йан, къамелан функционални-маьIнин тайпанан текст хиларе хъаьжжина; текстехъ меттан суртхIотторан гIирсаш талла.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн тексташ

йовза; меттан а, жанрийн а тайп-тайпанчу функциональни тайпанийн тексташ талла; меттан тайп-тайпана анализ кхочушйарехь а, кьамелехь а оцу хаарех пайдаэца.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, исбаьхьаллин кхолларал-лина тIе а тевжаш, кьамелан тайп-тайпана функциональни-маьIнин тайпанийн тексташ кхолла(цу йукьахь барамехь 7 йа цул сов предложенел кIезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш; сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йогIуш, барамехь 160 дашал кIезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: тезисаш, конспект кхолла; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукьахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схьахаржа, дешаран гIуллакхехь цунах пайдаэца.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

ЛадобгIначу йа йешначу Илманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь схьагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схьагайта.

Тексташ тайан: шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ церан чулацам а, кеп а кхачаме йалоран Iалашонца; йуьхьанцара а, тайина а тексташ дуьхь-дуьхьал хIитто.

Меттан функциональни тайпанаш

ГIуллакхан стилан а (дIахьедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика), Илманан стилан а, Илманан стилан коьртачу жанрийн а (реферат, Илманан темина доклад) башхаллаш билгалйаха, текстехь тайп-тайпанчу функциональни тайпанийн цхьаьнадар а, текстехь предложенеш вовшахтосу гIирсаш а гучубаха.

ГIуллакхан стилан (дIахьедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика), публицистичин жанрийн тексташ кхолла; гIуллакхан кехаташ кечдан.

Iалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гIирсаш кьасто.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Кьамелан оздангалла. Пунктуаци

Синтаксисах лингвистичин декьах санна кхетам хилар.

Дешнийн цхьаьнакхетарш а, предложенеш а синтаксисан дакьош санна довза.

Сацаран хьаьркийн функцеш кьасто.

Дешнийн цхьаьнакхетар

Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетарш довза: цIеран, хандешан; дешнийн цхьаьнакхетарехь карарчу уьйран тайпа билгалдаккха: бартбар, урхалла, тIетовжар.

Дешнийн цхьаьнакхетарш хIитторан норманех пайдаэца. Урхаллехь а, бартбарехь а дозуш долчу дешан кепаш нийса пайдаэца.

Дешнийн цхьаьнакхетарийн синтаксически анализ йан.

Предложени

Предложенин а, барта, йозанан кьамелехь предложени кечйаран гIирсан а коьртачу билгалонийн башхалонаш билгалйаха; сацаран хьаьркийн функцеш кьасто.

Аларан Іалашоне, эмоцин билгалоне хьаьжжина, предложенеш йовза, церан интонацин а, маьІнин а башхаллаш, тІедожоран предложенешкахь хьадар гайтаран меттан кепаш билгалйаха; публицистикин стилан тексташкахь риторически айдарх, схьадийцаран хаттаран-жопийн кепех пайдаэца.

Грамматически лардийн масалле хьаьжжина, предложенеш йовза; подлежащин хиларан кепаш, сказуемин тайпанаш а (хандешан цхьалхе, хандешан хІоттаман, цІеран хІоттаман), сказуемин хиларан кепаш а.

Подлежащиний, сказуеминий йукьахь тире йилларан норманех пайдаэца.

Коьрта а, коьртаза а меженаш хиларе хьаьжжина, предложенеш йовза, йуьззина, йуьззина йоцу предложенеш йовза (диалоган кьамелехь йуьззина йоцчу предложенех пайдаэцаран, барта кьамелехь йуьззина йоцчу предложенин интонаци ларйаран башхаллех кхета).

Предложенни коьртазчу меженийн тайпанаш кьасто (берта а, бертаза а кьастамаш, йуххедиллар кьастаман шатайпа кеп санна; нийса а, лач а кхачамаш, латтабийн тайпанаш).

ЦхьанахІоттаман предложенеш, церан грамматически билгалонаш, коьрта меженаш билгалйахаран морфологически гІирсаш бовза; цхьанахІоттаман предложенийн тайпанаш кьасто (цІеран предложени, билгала-йуьхьан предложени, билгалза-йуьхьан предложени, йукьара-йуьхьан предложени, йуьхьза предложени); цхьанахІоттаман предложенийн а, шинахІоттаман йуьззина йоцчу предложенийн а грамматически башхаллаш билгалйаха; цхьанахІоттаман а, шинахІоттаман а предложенийн синтаксически тера догІург гучудаккха; кьамелехь цхьанахІоттаман предложенех пайдаэцаран башхаллех кхета; *хІаь*, *хІан-хІа* дешнашца йолчу предложенийн грамматически а, пунктуационни а, интонацин а башхаллаш билгалйаха.

Предложениян цхьанатайпанчу меженийн а, уьш вовшахтосучу гІирсийн а (хуттургаш йолу а, хуттургаш йоцу а уьйр) билгалонийн башхалонаш билгалйаха; цхьанатайпана а, цхьанатайпана боцу а кьастамаш бовза; цхьанатайпанчу меженашца йукьара дешнаш схьакаро; тайп-тайпанчу кепара йолу цхьанатайпана меженаш цхьаьнайалорах кьамелехь пайдаэцаран башхаллех кхета.

Цхьанатайпанчу меженашца йукьара дош долчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш а, йух-йуха йалочу *а*, *йа* хуттургашца йозучу цхьанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш а хІитторан норманехпайдаэца.

Чолхейовлаза цхьалхе предложенеш йовза, цу йукьахь цхьанатайпана боцчу кьастамашца йолу предложенеш а; цхьанатайпанчу меженашца чолхейевлла цхьалхе предложенеш, цхьанатайпанчу меженашца йукьара дош долу предложенеш а, шакьаьстинчу меженашца а, тІедерзарца а, йукьадало дешнашца а, йукьахІитто конструкцешца а, айдардешнашца а чолхейевлла предложенеш а чулоцуш.

Предложениян шакьаьстинчу меженийн тайпанаш кьасто, бертачу а, бертазчу а кьастамийн (цу йукьахь йуххедиллар а), латтабийн, латтаман дурсийн шакьастаран норманех пайдаэца. Дустаран карчамца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хІитторан норманех а; бертачу а, бертазчу а кьастамийн (цу йукьахь йуххедиллар а), латтабийн, латтаман дурсийн шакьастаран норманех а; йукьайалочу а, йукьахІитточу а конструкцешца, тІедерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хІитторан норманех а пайдаэца.

Диалоган а, монологан а кьамелехь, кехат йаздарехь, дІакхайкхорехь, и.д.кх. тІедерзарх пайдаэца.

Йукъайало а, йукъахИitto а конструкцеш къасто; йукъайалочу а, йукъахИittoчу а конструкцешца, тЕдерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенех къамелехъ пайдаэцаран башхаллех кхета, цара дечу гІуллакхах кхета; предложенин меженех тера догІуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхъаьнакхетарш гучудаха.

Йукъадало дешнашца, предложенешца йукъахИittoчу конструкцешца а, тЕдерзаршца а (даьржинчу а, даржазчу а), айдардешнашца а йолу предложенеш хИитторан норманех пайдаэца.

Тешна хилар, тайп-тайпана синхаамаш, мах хадор, тидам тЕбахийтар, и.д.кх. гайтархъама, къамелехъ йукъадалочу дешнех пайдаэца.

Йукъадалочу дешнашца, йукъахИittoчу конструкцешца йолчу предложенешкахъ интонаци а, пунктуаци а ларйан.

Предложенешна синтаксически а, пунктуационни а анализ йан.

Ма-дарра а, лач а къамел

Ма-дарра а, лач а къамел довза; ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенийн цхъаьнадогІург гучудаккха.

Диалог, цитаташ, ма-дарра къамелаца йолу предложенеш а нийса кечйан.

Цитаташ йало а, алар йукъа цитаташ йалоран тайп-тайпанчу кепех пайдаэца а хаа.

Ма-дарра а, лач а къамелаца предложенеш хИитторан, цитаташ йалоран бакъонех пайдаэца.

Ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенешкахъ, цитаташ йалорехъ сацаран хъаьркаш хИитторан бакъонех пайдаэца.

9 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Адаман, республикин, йукъараллин дахарехъ а нохчийн матто кхо-чушдечу гІуллакхах кхеташ хила; нохчийн меттан чохъарчу а, арахъарчу а функцех кхета а, царах лаьцна дийца хаа а.

Мотт а, къамел а

Тидамийн, шен битамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тЕхъ барамехъ 80 дашал кІезиг доцу барта монологически аларш хИitto:

монолог-хаам, монолог-суртхИоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар; Илманан хаамах лаьцна къамел дан.

Дахаран, Илманан-дешаран (цу йукъахъ лингвистически а), теманашна диалогически а, полилогически а къамел дарехъ (гІуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагавалар, хаамах жоп дехар, хаам бар) дакъалаца (барам 6 репликел кІезиг хила ца беза).

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистичкин тексташка ладогІаран тайп-тайпана кепаш карайерзо (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара).

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, Іамо-ран, довзийтаран, лехаман.

Барамехъ 130 дашал кІезиг йоцу йешна йа ладоьГІна текст барта схъайийца.

Барамехъ 280 дашал кІезиг йоцчу къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанийн ладоьГІначу а, йешначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистичкин текстийн чулацамах кхета: къамелан тайп-

тайпанчу функционални-маџинин тайпанийн ладоьгІначу а, йешначу а Іилманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистичин текстийн чулацам ма-барра, бацбина, хоржуш барта а, йозанан а кепехь схьабийца; (ма-дарра схьадийцарехь йуьхьанцарчу текстан барам 250 дашал кІезиг хила ца беза; дацдина а, харжаман а схьадийцарехь – 270 дашал кІезиг хила ца беза).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гІирсаш кьасто.

Йозанехь а, барта кьамелехь а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукьахь 120 – 130 дешан барам болу текст тІера схьайазйеш а; 30 – 35 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хьалха Іамийна нийсайазйаран бакьонаш ларйеш хІоттийнчу 120 – 130 дешан барам болчу йозучу текстан буха тІехь диктант йазйеш а.

Текст

Текстан анализ йан: текстан коьрта тема а, ойла а кьасто а, царах кхето а; текстан коьрта тема йа ойла гойтуш йолу цІе харжа.

Текстан кьамелан функционални-маџинин тайпа кьасто.

Текстехь тайпаналлин дакъош схьакаро – суртхІоттор, дийцар, ойлайар-тІечІагІдар, мах хадоран аларш.

Текстан чулацам билгалбаккха, цуьнан цІаре, коьрта маџина чулоцучу дешнашка, дІадолоре йа дерзоре хьаьжжина.

Тайп-тайпанчу жанрашкахь йолчу текстийн кьастаман билгалонаш гучуйаха.

Текстан буха тІехь алар кхолла: йешначуьнца йа ладоьгІначуьнца шен йолу йукьаметтиг барта а, йозанан а кепехь схьагайта.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, исбаьхьаллин произведе-нешна тІе а тевжаш, тексташ кхолла (цу йукьахь барамехь 8 йа цул сов предложенех лаьтташ йолу а, йа барамехь 6 – 7 чолхе дІахІоттам болчу предложенел кІезиг йоцу а сочиненеш-миниатюраш, нагахь оцу барамо тема схьа- йелла а, коьрта ойла схьагайта а таро хилийтахь); сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йогІуш, барамехь 220 дашал кІезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш.

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: текстехь коьрта а, коьртаза а хаамаш билгалбаха; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукьахь лингви-стически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схьахаржа, дешаран гІуллакхехь цунах пайдаэца.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

ЛадоьгІначу йа йешначу Іилманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь схьагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схьагайта.

Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ тайан, церан чулацам кхачаме балоран Іалашонца (бакь йолу материал таллар, текстан йуьхьанцара маџинин анализ – маџинин цхьаалла, дозуш хилар, хаам хилар).

Меттан функционални тайпанаш

Іилманан стилаца богІуш болчу меттан гІирсийн, пайдаэцаран гу-онан, гІуллакхийн, кьамел даран тайпаналлин хьелийн, кьамелан хьеса-пийн, исбаьхьаллин литературин меттан коьртачу башхаллийн, исба-ьхьаллин произведенехь буьйцучу меттан а, тайп-тайпанчу функционал-ни стилийн а элементаш цхьаьнайалоран башхалонаш билгалйаха.

Кьамелан тайп-тайпана функционални-маџинин тайпанийн башха-лонаш билгалйаха, цхьана текстехь церан цхьаьнадаран башхаллех кхета; кьамелан тайп-тайпанчу функционални-маџинин тайпанех, меттан функ-ционални тайпанех йолчу тексташкахь меттан суртхІотторан гІирсех

пайдаэцаран башхаллех кхета.

Шен текст кхолларехь къамелан тайп-тайпанчу функциональни-маьIнин тайпанех, меттан функциональни тайпанех йолу тексташ хIитторан норманех а, конспект, тезисаш хIитторан, реферат йазйаран норманех а пайдаэца.

Конспект, тезисаш хIитто, рецензи, реферат йазйан.

Коммуникативни лехамашца а, меттан нийса хиларца а цхьаьнадогIуш долу шен а, кхечеран а тайп-тайпана функциональни хьажам болчу къамелан аларийн мах хадо; къамелан кхачамбацарш нисдан, текст тайан.

Исбаьхьаллин литературин меттан къастаман башхаллаш меттан кхечу функциональни тайпанашца йустарца гучуйаха. Йовза метафора, олицетворени, эпитет, гипербола, дустар, и.д.кх.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци

Чолхе предложени

Чолхечу предложенин дакъошна йукъа синтаксически уьйр тосу коьрта гIирсаш гучубаха.

Тайп-тайпанчу уьйрашца йолу чолхе предложенеш, хуттургаш йоцу а, хуттургаш йолу а (чолхе-цхьаьнакхетта, чолхе-караара) предложенеш йовза.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин, цуьнан хIоттаман, чолхечу предложенин дакъойн маьIнин, дIахIоттаман, интонацин цхьааллин башхалонаш билгалйаха.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин дакъошна йукъара маьIнин йукъаметтигаш, дакъошна йукъахь тайп-тайпана маьIнин уьйраш йолчу чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш гучуйаха.

Къамелехь чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех пайдаэцаран башхаллех кхета.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени хIотторан коьртачу норманех кхета.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени а, цхьанатайпанчу меженашца йолу цхьалхе предложени а грамматически тера йогIуш хиларх кхета; къамелехь йогIуш йолчу конструкцех пайдаэца.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенешна синтаксически а, пунктуационни анализ йан.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан норманех пайдаэца.

Чолхе-караара предложени

Чолхе-караара предложени йовза, предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош а, чолхе-караарчу предложенин дакъош вовшахтосу гIирсаш а къа-сто.

Караара хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а довза.

Коьртачу а, тIетухучу а дакъошна йукъарчу маьIнин башхаллашка, дIахIоттаме, уьйран синтаксически гIирсашка хьаьжжина, чолхе-караарчу предложенийн тайпанаш довза; цераан хIоттаман башхаллаш гучуйаха.

Масех тIетухучуьнца йолу чолхе-караара предложенеш, тIетухучу декъаца (къастаман, кхачаман, латтабийн) йолу чолхе-караара предложе-

неш билгалйаха.

Чолхе-карара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхьалхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хиларх кхета; къамелехь йогIуш йолчу конструктор пайдаэца.

Чолхе-карарчу предложенех цхьалхе предложенеш йан а, цхьалхечу предложенех чолхе предложенеш йан а, маьIна а ца хуьйцуш.

Чолхе-карара предложени хIотторан коьртачу норманех а, къамелехь чолхе-карарчу предложенех пайдаэцаран башхаллех а кхета.

Чолхе-карарчу предложенешна синтаксически а, пунктуационни а анализ йан.

Чолхе-карара предложенеш хIитторан а, цу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан а норманех пайдаэца.

Хуттургаш йоцу чолхе предложени

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъарчу маьIнин йукъаметтигийн а, уьш сацаран хьаьркашца, интонација къасторан а башхалонаш билгалйаха.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн тайпанаш къасто. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехь нийса пайдаэца.

Хуттургаш йоцу чолхе предложени хIотторан коьртачу грамматически норманех а, къамелехь хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех пайдаэцаран башхаллех а кхета.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешна синтаксически а, пунктуационни анализ йан.

Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хилар гучудаккха, къамелехь йогIуш йолчу конструктор пайдаэца; хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан норманех пайдаэца.

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

5 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолла- раллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Іамийнарг карладаккхар	3	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн меттан хъал а, исбаъхьалла а. Лингвистика маттах лаъцна Іилма санна. Лингвистикин коърта дакъош	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Мотт а, къамел а. Монолог. Диалог. Полилог. Мотт гІуллакхдар санна	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 4. ТЕКСТ				
4.1.	Текст а, цуьнан коърта билгалонаш а. Текстан композиционни дІахІот-там. Къамелан функциональни-маъІинин тайпанаш.	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.

4.2.	Дийцар къамелан тайпа санна. Текстан маълнин анализ. Текстан хаамаш хийцар	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дакъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Меттан функционални тайпанаш (йукъара кхетам)	1	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		1	0	0	
Дакъа 6. МЕТТАН КЪЕПЕ					
6.1	Фонетика. Графика. Орфоэпи	10	0	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.2	Орфографи	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.3	Лексикологи	7	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.4	Фразеологи	3	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.5	Дешан хIоттам а, дошкхолладалар а	10	1	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		33	2	2	

Дакъа 7. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
7.1	Морфологи лингвистикин дакъа санна	1	0	0	www. desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www. urok95.ru .
7.2	Цердош	16	1	0	www. desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www. urok95.ru .
Дерриг:		17	1	0	
Дакъа 8. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
8.1	Синтаксис лингвистикин дакъа санна. Дешнийн цхъаьнакхетар	5	0	1	www. desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www. urok95.ru .
8.2	Цхъалхе шинахЮттаман предложени	21	2	1	www. desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www. urok95.ru .
Дерриг:		26	2	2	
Дакъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар.	3	0	0	www. desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www. urok95.ru .
Дерриг:		3	0	0	
Дакъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛЛАР					
10.1	Сочинени	2			
10.2	Изложени	2			
10.3	Талламан белхаш	6			

Дерриг:	10			
Программин сахътийн барам	102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

6 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐраш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолла- раллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Іамийнарг карладаккхар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн меттан коърта функцеш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Къамелан тайпанаш. Монолог а, диалог а. Цѐран башхаллаш а	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

					www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
Дакъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текстан хаамаш хийцар. Функциоальни-маѣнин тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	СуртхЮотторан тайпанаш. Текстан маѣнин анализ	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дакъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Гуллакхан стиль. Илманан стиль	3	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	1	
Дакъа 6. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
6.1	Билгалдош.	15	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

6.2	Терахъдош	19	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.3	Церметдош	18	2	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	Хандош	21	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		73	5	3	
Дакъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дакъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛЛАР					
10.1	Сочинени	2			
10.2	Изложени	2			
10.3	Талламан белхаш	6			
Дерриг:		10			
Программин сахътийн барам		99			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

7 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѳераш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолла- раллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Тамийнарг карладаккхар	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн мотт кхуъуш болу хилам санна	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Монолог а, цуънан тайпанаш а. Диалог а, цуънан тайпанаш а	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	

Дакъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текстан коърта билгалонаш (карладаккхар). Ойлайар къамелан функционални-маѠнин тайпа сання.	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	Текстан хаамаш хийцар. Текстан маѠнин анализ	2	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		4	0	1	
Дакъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЪНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Къамелан стилаш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
МЕТТАН КЪЕПЕ					
Дакъа 6. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА					
6.1	Морфологи меттан Илманан дакъа сання (жамІдар)	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.2	Хандош	18	2	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

6.3	Причасти хандешан кеп санна	10	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	Деепричасти хандешан кеп санна	8	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.5	Масдар	7	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.6	Куцдош	12	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.7	Гуллакхан кьамелан дакъош	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.8	Дештгаъхъе	4	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.9	Хуттург	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.10	Дакъалг	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

					www. urok95/ru.
6.11	Айдардош	4	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		73	6	3	
Дахъя 7. КАРЛАДАККАХАР					
7.1	Тамийнарг карладаккхар, тгчТггТдар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дахъя 8. ЖАМІДАРАН ТАЛЛАР					
8.1	Сочинени	2			
8.2	Изложени	2			
8.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		11			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

8 КЛАСС

№	Программин дахъойн а, темийн а цггггг	Сахътийн барам	Электронни дешаран ресурс
---	---------------------------------------	----------------	---------------------------

п/п		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолла- раллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Іамийнарг карладаккхар	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн мотт Кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахъ	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		1	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Къамелан тайпанаш. Монолог а, диалог а. Церан тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 4. ТЕКСТ				
4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Къамелан функционални-маьІнин тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	Текстан маьІнин анализ.	2	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

	Текстан хаамаш хийцар				https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		4	0	1	
Дакъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Гуллакхан стиль. Гуллакхан стилан жанраш. Илманан стиль. Илманан стилан жанраш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
МЕТТАН КЪЕПЕ					
Дакъа 6. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУ-АЦИ					
6.1	Синтаксис лингвистикин дакъа санна. Пунктуаци. Сацаран хъаьркин функцеш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.2	Дешнийн цхъаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а. Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетаран тайпанаш. Деш- нийн цхъаьнакхетарехъ карарчу уьйран кепаш	4	2	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.3	Предложени а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Предложенийн тайпанаш	2	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	ШинахIоттаман предложени. Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард)	11	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

6.5	Предложенин коъртаза меженаш	17	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.6	ЦхъанахІоттаман предложенеш. ЦхъанахІоттаман предложенийн тайпанаш	11	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.7	Чолхейаьлла цхъалхе предложени. Цхъанатайпанчу меженашца йолу предложенеш	6	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.8	Шакъаьстинчу меженашца йолу предложнеш. Шакъаьстинчу меженийн тайпанаш	7	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.9	Тедерзаршца, йукъайалочу а, йукъахІитточу а конструкцешца йолу предложенеш. Тедерзар. Йукъайало конструкцеш. ЙукъахІитто конструкцеш	7	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.10	Ма-дарра а, лач а къамел. Цитировани	6	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.11	Грамматически талларш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		76	6	3	
Дакъа 7. КАРЛАДАККАХАР					

7.1	Үамийнарг карладаккхар, тҮечҮагҮдар.	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дақъа 8. ЖАМҮДАРАН ТАЛҮАР					
8.1	Сочинени	2			
8.2	Изложени	2			
8.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		11			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

9 КЛАСС

№ п/п	Программин дақъойн а, темийн а цҮераш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолла- раллин белхаш	
	Дақъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Үамийнарг карладаккхар	5	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	1	0	

Дакъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ					
2.1.	Нохчийн Републикехь нохчийн матто кхочушден г'уллакх. Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахь. Вайн заманан нохчийн литературин меттан норманаш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А					
3.1.	Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар). Къамелан г'уллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладог'ар, йешар.	5	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дакъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а (жам'дар). Къамелан функционални-ма'инин тайпанаш (жам'дар). Текстан ма'инин анализ (жам'дар). Текстан хаамаш хийцар.	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	Дийцар къамелан тайпа санна. Текстан ма'инин анализ. Текстан хаамаш хийцар	3	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	1	
Дакъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш. Исбаьх'аллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьсташ хилар а. Илманан стиль.	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

Дерриг:		4	0	0	
Дакъа 6. МЕТТАН КЪЕПЕ. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
6.1	Чолхе предложени	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.2	Чолхе-цхъаьнакхетта предложени	10	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.3	Чолхе-карара предложени	31	2	2	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	Хуттургаш йоцу чолхе предложени	16	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		59	4	4	
Дакъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар.	6	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		6	1	0	
Дакъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛІАР					
10.1	Сочинени	2			

10.2	Изложени	3			
10.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		12			
Программин сахътийн барам		99			

6 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахъ	Электронни деша- ран ресурс
		Са хът	Талла- ман белхаш	Кхолла- раллин белхаш		
1-ра чийрик(25сахът)						
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХА- АМАШ (2с.)					
1	Нохчийн меттан коьрта функцеш	1	0	0	01.09	http://ps95.ru/nohchi yn-tezaurus/
2	Текстан коьрта билгалонаш. Текст а, къамелан стилаш а.	1	0	0	05.09	https://ps95.ru/dikdos ham/ru/
	КАРЛАДАККХАР (3С.)					
3	Омонимаш, синонимаш, антонимаш.	1	0	0	06.09	www. urok95/ru.
4	Дешан лард, чаккхе, орам, дешхьалхе, суффикс.	1	0	0	08.09	www. urok95/ru.
5	Къамелан дакъош.	1	0	0	12.09	www. urok95/ru.
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А. (3с.+ 1 с.)					
6	Талламан диктант. «Нана- Даймохк»	1	0	0	13.09	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
7	Къамелан тайпанаш	1	0	0	15.09	https://ps95.ru/dikd osham/ru/
8	Монолог а, диалог а, церан башхаллаш а	1	0	0	19.09	www. urok95/ru. https://desharkho.ru /
9	Монолог а, диалог а, церан башхаллаш а	1	1	0	20.09	
	ТЕКСТ (5 с.)					
10	Текстан хаамаш хийцар. Функ- циоальни-маьӀнин тайпанаш.	1	0	0	22.09	http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
11	Текстан коьрта чулацам, маьӀнин коьрта дешнаш	1	0	0	26.09	https://ps95.ru/dikd osham/ru/
12	СуртхӀотторан тайпанаш.	1	0	0	27.09	www. urok95/ru. https://desharkho.ru /
13	Текстан маьӀнин анализ.	1	0	0	29.09	http://ps95.ru/nohch

						iy-tezaurus/
14	Текст а, цуьнан башхаллаш а	1	0	0	03.10	http://ps95.ru/nohchiy-tezaurus/
	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙ-ПАНАШ (3с.+1 с.)					
15	Гуллакхан стиль. Илманан стиль.	1	0	0	04.10	http://ps95.ru/nohchiy-tezaurus/
16	Гуллакхан стиль. Илманан стиль.		0	0	06.10	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
17	Сочиненина кечам бар. «Ларде вай 1алам!»	1	0	0	10.10	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
18	Сочинени. «Ларде вай 1алам!»	1	0	1	11.10	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
	Билгалдош (15с.+ 2 с.).					
19	Билгалдош, цуьнан маъ1на.	1	0	0	13.10	www.urok95.ru .
20	Билгалдешнийн тайпанаш.	1	0	0	17.10	www.urok95.ru .
21	Билгалдешнийн тайпанаш т1еч1аг1дар.	1	0	0	18.10	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
22	Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш.	1	0	0	20.10	www.urok95.ru .
23	Талламан болх «Новкъахъ»		1	0	24.10	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
24	Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш кар-ладахар.	1	0	0	25.10	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
25	Билгалдешнийн терахъашца хийцадалар.	1	0	0	27.10	www.urok95.ru .
2-г1а чийрик(24 сахът)						
1	Мухаллин билгалдешнийн даржаш.	1	0	0	07.11	http://ps95.ru/nohchiy-tezaurus/
2	Билгалдешнийн легарш.	1	0	0	08.11	www.urok95.ru .
2	Билгалдешнийн легарш т1еч1аг1дар.	1	0	0	10.11	www.urok95.ru .
4	Билгалдешнийн кхолладалар.	1	0	0	14.11	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
5	Билгалдешнийн кхолладалар т1еч1аг1дар.	1	0	0	15.11	www.urok95.ru . https://desharkho.ru

						/
6	Билгалдашах Іамийнарг карладаккхар.	1	0	0	17.11	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
7	Тіеэцна билгалдешнаш нийсайаздар	1	0	0	21.11	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
8	Изложени «Дуьххьарлера хьехархо»	1	0	1	22.11	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
9	Билгалдош грамматически къастор.	1	0	0	24.11	www.urok95.ru .
10	Билгалдош грамматически къастор. ТіечІагІдар.	1	0	0	28.11	www.urok95.ru .
	Терахьдош (19с. +2)					https://ps95.ru/dikdosham/ru/
11	Терахьдош.	1	0	0	29.11	www.urok95.ru .
12	Масаллин терахьдешнаш.	1	0	0	01.12	www.urok95.ru .
13	Масаллин терахьдешнаш тіечІагІдар.	1	0	0	05.12	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
14	РогІаллин терахьдешнаш	1	0	0	06.12	www.urok95.ru .
15	РогІаллин терахьдешнаш тіечІагІдар.	1	0	0	08.12	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
16	Талламан болх.тест	1	1	0	12.12	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
17	Декъаран терахьдешнаш.	1	0	0	13.12	www.urok95.ru .
18	Гулдаран терахьдешнаш.	1	0	0	15.12	www.urok95.ru .
19	Билгалза-масаллин терахьдешнаш.	1	0	0	19.12	www.urok95.ru .
20	Билгалза-масаллин терахьдешнаш тіечІагІдар.	1	0	0	20.12	www.urok95.ru .
21	Эцаран терахьдешнаш.	1	0	0	22.12	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
22	Дакъойн терахьдешнаш.	1	0	0	26.12	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
23	Терахьдешнийн хІоттам.	1	0	0	27.12	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
24	Терахьдешнийн легадалар.	1	0	0	29.12	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
3-гІа чийрик «31сахьт»						

1	Терахъдешнийн легадалар.	1	0	0	09.01	www.urok95.ru .
2	Сочинени «Хьоме Даймохк»	1	0	1	10.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
3	Терахъдешнийн легаран кепаш.	1	0	0	1.01	www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
4	Терахъдешнийн легадалар тӀечӀагӀдар.	1	0	0	16.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
5	Терахъдешнийн легаран кепаш тӀечӀагӀъяр.	1	0	0	17.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
6	Терахъдешнийн нийсайаздар	1	0	0	19.01	www.urok95.ru .
7	Терахъдешнийн нийсайаздар. ТӀечӀагӀдар.	1	0	0	23.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	ЦӀерметдош (18с.+2)					
8	ЦӀерметдош.	1	0	0	24.01	www.urok95.ru .
9	ЦӀерметдешнийн тайпанаш.	1	0	0	26.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
10	ЦӀерметдешнийн тайпанаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0	30.01	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
11	Яххыйн цӀерметдешнаш а, церагӀ легар а.	1	0	0	31.01	www.urok95.ru .
12	Дерзоран цӀерметдешнаш а, церагӀ легар а.	1	0	0	02.02	www.urok95.ru .
12	Дерзоран цӀерметдешнийн легар тӀечӀагӀдар.	1	0	0	06.02	www.urok95.ru .
14	Доладерзоран цӀерметдешнаш.	1	0	0	07.02	www.urok95.ru .
15	Дерзоран-доладерзоран цӀерметдешнаш а, церагӀ легар а.	1	0	0	09.02	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
16	Талламан болх (тест)	1	1	0	13.02	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
14	Дерзоран-доладерзоран цӀерметдешнийн легар тӀечӀагӀдар.	1	0	0	14.02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
18	Гайтаран цӀерметдешнаш.	1	0	0	16.02	www.urok95.ru .
19	Гайтаран цӀерметдешнаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0	20.02	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
20	Къастаман цӀерметдешнаш.	1	0	0	21.02	https://desharkho.ru/

21	Къастамза цӀерметдешнаш.	1	0	0	27.02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
22	Дацаран цӀерметдешанаш.	1	0	0	28.02	www.urok95.ru .
23	Хаттаран-йукъаметтигалин цӀерметдешнаш.	1	0	0	01.03	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
24	Талламан болх. «Олхазарийн дуьне»	1	1	0	05.03	https://desharkho.ru/
25	Хаттаран-йукъаметтигалин цӀерметдешнаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0	06.03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
26	Хаттаран-йукъаметтигалин цӀерметдешнаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0	12.03	www.urok95.ru .
27	ЦӀерметдош къастор.	1	0	0	13.03	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	Хандош (21с.+2 с.)					
28	Хандош.	1	0	0	15.03	https://desharkho.ru/
29	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0	19.03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
30	Хандешан билгалза кеп тӀечӀагӀӀар.	1	0	0	20.03	www.urok95.ru .
31	Хандешан хенаш.	1	0	0	22.03	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
4-гӀа чийрик (19сахът)						
1	Хандашах Ӏамийнарг тӀечӀагӀдар.	1	0	0	02.04	https://desharkho.ru/
2	Ӏамийнарг карладаккхар.	1	0	0	03.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
3	Хандешан карара хан.	1	0	0	05.04	www.urok95.ru .
4	Хандешан йахана хан.	1	0	0	17.04	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
5	Хандешан йахана хан тӀечӀагӀӀар.	1	0	0	19.04	https://desharkho.ru/

6	йаханчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсаязъяр.	1	0	0	23.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
7	Изложени «Мухтар»	1	0	1	24.04	www.urok95.ru .
8	Хандешан йоглу хан.	1	0	0	26.04	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
9	Хандешан йоглу хан.	1	0	0	03.05	https://desharkho.ru/
10	Хандешнийн классашца хийцадалар.	1	0	0	07.05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11	Хандешнийн терахьашца хийцадалар.	1	0	0	08.05	www.urok95.ru .
12	Хандешнийн классашца, терахьашца хийцадалар тӀечӀагӀдар.	1	0	0	14.05	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
13	Хандешан цхьаллин, дукхазаллин кепаш.	1	0	0	15.05	https://desharkho.ru/
14	Шеран талламан болх.	1	0	0	17.05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
15	Хандешан цхьаллин, дукхазаллин кепаш тӀечӀагӀъяр.	1	0	0	21.05	www.urok95.ru .
16	Хандешнийн терахь а, кеп а вовшах- къастор.	1	0	0	22.05	https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	Іамийнарг карладаккхар (3с.)					
17	. Хандош къастор.	1	0	0	24.05	https://desharkho.ru/
18	Билгалдешан грамматически билгалонаш	1	0	0	28.05	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
19	. ЦӀерметдешнийн тайпанаш Терахь- дешнийн легадалар.		1	0	29.05	www.urok95.ru .
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		99	6	4		

7 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахъ	Электронни деша- ран ресурс
		Сахът	Талла ман белхаш	Кхолла раллин белхаш		
1-ра чийрик (25сахът)						
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2 с.)					
1	Нохчийн мотт кхуьуш болу хилам санна.	1	0	0	02.09	ps95.ru/dikdosham/
2	Къоман меттан, культурин, историн уьйр.	1	0	0	06.09	www. desharkho.ru
	КАРЛАДАККХАР (3 с. + 1 с.)					
3	Іамийнарг карладаккхар. Билгалдош.	1	0	0	07.09	www. desharkho.ru
4	ЦІерметдош. ЦІерметдешан тай- панаш.	1	0	0	09.09	www. urok95/ru.
5	Хандош. Хандешан хенаш.	1	0	0	13.09	www. desharkho.ru
6	Хаарш талларан болх	1	1	0	14.09	ps95.ru/dikdosham/
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А (3 с.)					
7	Монолог-суртхІоттор, мо- нолог-ойлайар, монолог- дийцар.	1	0	0	16.09	www. urok95/ru.
8	Диалог – текстан кеп	1	0	0	20.09	www. desharkho.ru
9	Диалоган тайпанаш.	1	0	0	21.09	ps95.ru/dikdosham/
	ТЕКСТ (4 с.+ 1 с.)					
10	Текст къамелан произведени санна. Текстан коьрта билга- лонаш (жамІ дар).	1	0	0	23.09	www. urok95/ru.
11	Текстан дІахІоттам. Абзац.	1	0	0	27.09	ps95.ru/dikdosham/

	Текстехь меттан суртхІотторан гІирсаш.					
12	Текстан-ойлайаран дІахІоттаман башхаллаш.	1	0	0	28.09	www. urok95/ru.
13	Текстан маъІнин анализ.	1	0	0	30.09	www. urok95/ru.
14	Сочинени	1	0	1	04.10	ps95.ru/dikdosham/
	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ (3с.)					www. desharkho.ru
15	Меттан функционални тайпанех лаьцна кхетам.	1	0	0	05.10	ps95.ru/dikdosham/
16	Публицистикин стиль. Публицистикин стилан жанраш.	1	0	0	07.10	www. urok95/ru.
17	ГІуллакхан стиль. Пайда-эцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.	1	0	0	11.10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	ХАНДОШ (19 с.+3 с.)					
18	Морфологи меттан Гилманан дакъа санна (жамІ дар).	1	0	0	12.10	ps95.ru/dikdosham/
19	Хандешан саттамаш. Билгала саттам.	1	0	0	14.10	www. urok95/ru.
20	Хандешан саттамаш. Бехкаман саттам.	1	0	0	18.10	www. urok95/ru.
21	Талламан болх.	1	1	0	19.10	ps95.ru/dikdosham/
22	Билгала, бехкаман саттамаш. ТІечІагІдар.	1	0	0	21.10	www. urok95/ru.
23	Хандешан саттамаш. Лааран саттам.	1	0	0	25.10	ps95.ru/dikdosham/
24	Хандешан саттамаш. ТІедожоран саттам.	1	0	0	26.10	www. urok95/ru.
25	Хандешан саттамаш тІечІагІбар.	1	0	0	28.10	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
2-гІа чийрик (22 сахът)						
26	Хандешан спряженеш. Хьалхара спряжени.	1	0	0	08.11	ps95.ru/dikdosham/
27	Хандешан спряженеш. ШолгІа спряжени.	1	0	0	09.11	ps95.ru/dikdosham/
28	Дешан орамехь мукъа аьзнаш хийцадалар.	1	0	0	11.11	www. desharkho.ru

29	Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш.	1	0	0	15.11	ps95.ru/dikdosham/
30	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0	16.11	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
31	Хандешнийн кхолладалар.	1	0	0	18.11	ps95.ru/dikdosham/
32	Хандешнийн кхолладалар.	1	0	0	22.11	ps95.ru/dikdosham/
33	Хандешан хаттаран а, латтаман а кепаш.	1	0	0	23.11	www.desharkho.ru
34	Хандешнашца дацаран дакъалгаш (ца, ма) нийсайаздар.	1	0	0	25.11	www.desharkho.ru
35	Хандешнийн чаккхенгахь н йаздар.	1	0	0	29.11	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
36	Хандешнийн чаккхенгахь н йаздар.	1	0	0	30.11	www.urok95.ru.
37	Хандош морфологически къастор.	1	0	0	02.12	www.desharkho.ru
38	Хандашах Iамийнарг карладаккхар.	1	0	0	06.12	ps95.ru/dikdosham/
39	Изложени	1	0	1	07.12	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	ПРИЧАСТИ (10 с.+1 с.)				09.12	
40	Причасти хандешан кеп санна.	1	0	0	13.12	ps95.ru/dikdosham/
41	Причастин хенаш.	1	0	0	14.12	www.desharkho.ru
42	Причастин хенаш.	1	0	0	16.12	www.desharkho.ru
43	Лааме а, лаамаза а причастеш.	1	0	0	20.12	ps95.ru/dikdosham/
44	Талламан болх.	1	1	0	21.12	ps95.ru/dikdosham/
45	Причастин карчам.	1	0	0	23.12	ps95.ru/dikdosham/
46	Причастин карчамца йолчу предложешкахь сацаран хъаьркаш.	1	0	0	27.12	www.desharkho.ru
47	Причастийн легайалар.	1	0	0	28.12	ps95.ru/dikdosham/
3-г1а чийрик (31сахът)						
48	Причастийн нийсайазйар.	1	0	0	10.01	www.desharkho.ru

49	Причастешца ца цхъаьна а, къаьстина а йаздар.	1	0	0	11.01	ps95.ru/dikdosham/
50	Причасти морфологически къастор.	1	0	0	13.01	ps95.ru/dikdosham/
	ДЕЕПРИЧАСТИ (8 с.)					
51	Деепричасти хандешан кеп санна.	1	0	0	17.01	www.urok95.ru.
52	Деепричастин хенаш.	1	0	0	18.01	ps95.ru/dikdosham/
53	Деепричастин хенаш.	1	0	0	20.01	ps95.ru/dikdosham/
54	Деепричастин карчам.	1	0	0	24.01	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
55	Деепричастица а, деепричастин карчамца а йолчу предложешкахъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0	25.01	www.urok95.ru.
56	Деепричастешца дацаран дакъалг ца нийсайаздар.	1	0	0	27.01	www.desharkho.ru
57	Предложенехъ деепричастин синтаксически гІуллакх.	1	0	0	31.01	ps95.ru/dikdosham/
58	Деепричастех Іамийнарг карладаккхар.	1	0	0	01.02	www.urok95.ru.
59	Сочинени	1	0	1	03.02	ps95.ru/dikdosham /
	МАСДАР (7 с. + 1 с.)					ps95.ru/dikdosham/
60	Масдар.	1	0	0	07.02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61	Масдаран грамматически категореш: терахъ, классан гайтам.	1	0	0	08.02	ps95.ru/dikdosham/
62	Масдаран легар.	1	0	0	10.02	www.desharkho.ru
63	Масдаран карчам.	1	0	0	14.02	ps95.ru/dikdosham/
64	Масдаран карчамехъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0	15.02	ps95.ru/dikdosham/
65	Масдарца ца нийсайаздар.	1	0	0	17.02	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
66	Масдаран синтаксически гІуллакх.	1	0	0	21.02	www.urok95.ru.

67	Талламан болх. Тест №2.	1	1	0	22.02	ps95.ru/dikdosham/
	КУЦДОШ (12 с. + 1 с.)					
68	Куцдашах кхетам. Куцдешнийн йукъара грамматически маъйна.	1	0	0	24.02	ps95.ru/dikdosham/
69	Куцдешнийн тайпанаш.	1	0	0	28.02	ps95.ru/dikdosham/
70	Куцдешнийн тайпанаш.	1	0	0	29.02	www. urok95/ru.
71	Куцдешан синтаксически гуллакх.	1	0	0	02.03	ps95.ru/dikdosham/
72	Куцдешнийн дустаран даржаш.	1	0	0	06.03	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
73	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0	07.03	www. urok95/ru.
74	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0	09.03	ps95.ru/dikdosham/
75	Талламан болх.	1	1	0	13.03	ps95.ru/dikdosham/
76	Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.	1	0	0	14.03	ps95.ru/dikdosham/
77	Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.	1	0	0	16.03	www. desharkho.ru
78	Куцдашах Iамийнарг карладаккхар.	1	0	0	20.03	ps95.ru/dikdosham/
79	Куцдош морфологически къастор.	1	0	0	21.03	ps95.ru/dikdosham/
4-г1а чийрик (22 сахът)						
80	Коьртачу къамелан дакъойх Iамийнарг гIечIагIдар.	1	0	0	03.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	ГIУЛЛАКХАН КЪАМЕЛАН ДАКЪОШ (18 с. + 2 с.)					
81	ГIуллакхан къамелан дакъойх йукъара кхетам.	1	0	0	04.04	ps95.ru/dikdosham/
82	ДештIаьхье гIуллакхан къамелан дакъа санна.	1	0	0	06.04	www. urok95/ru.
83	ДештIаьхьенийн тайпанаш.	1	0	0	13.04	ps95.ru/dikdosham/
84	ДештIаьхьенийн тайпанаш.	1	0	0	14.04	ps95.ru/dikdosham/
85	Изложени	1	0	1	18.04	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
86	Кхечу къамелан дакъойх	1	0	0	20.04	ps95.ru/dikdosham/

	кхоллайелла дештIаьхьенаш. Церан нийсайазйар.					
87	Хуттург гIуллакхан кьамелан дакьа санна.	1	0	0	24.04	www. desharkho.ru
88	Хуттургийн тайпанаш, шайн маIне хьаьжжина.	1	0	0	25.04	ps95.ru/dikdosham/
89	Хуттургийн тайпанаш, шайн хIоттаме хьаьжжина.	1	0	0	27.04	ps95.ru/dikdosham/
90	Предложенн цхьанатайпана меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосучу хуттургашца (а, йа) йолчу предложенеш- кахь сацаран хьаьркаш.	1	0	0	02.05	ps95.ru/dikdosham/ http://ps95.ru/nohch iyn-tezausur/
91	Дакьалг гIуллакхан кьаме- лан дакъа санна.	1	0	0	04.05	www. desharkho.ru
92	Дакьалгийн тайпанаш, шайн маIне а, пайдаэцаре а хьаьжжина.	1	0	0	08.05	ps95.ru/dikdosham/
93	Дакьалгийн нийсайаздар.	1	0	0	11.05	www. desharkho.ru
94	Тайп-тайпанчу кьамелан дакъошца дакъалгаш дефис- ца а, кьаьстина а йаздар.	1	0	0	15.05	ps95.ru/dikdosham/ http://ps95.ru/nohch iyn-tezausur/
95	Айдардашах кхетам.	1	0	0	16.05	ps95.ru/dikdosham/
96	Шеран талламан болх	1	0	0	18.05	ps95.ru/dikdosham/
97	Айдардешнийн нийсайаздар.	1	0	0	22.05	www. desharkho.ru
98	Айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш.	1	0	0	23.05	http://ps95.ru/nohch iyn-tezausur/
99	Азтардаран дешнаш.	1	1	0	25.05	ps95.ru/dikdosham/
	КАРЛАДАККХАР (3 с.)					ps95.ru/dikdosham/
100	Хандешан саттамаш.	1	0	0	27.05	www. desharkho.ru
101	Причасти. Деепричасти.	1	0	0	28.05	ps95.ru/dikdosham/
102	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		102				

8 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахъ	Электронни деша- ран ресурс
		Сахът	Талла ман белхаш	Кхолла раллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (1 с.)					
1	Нохчийн мотт кавказан кхе- чу къаьмнийн меттанашна йукъахъ	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
	КАРЛАДАККАХАР (3 с.)					
2	Й элп йаздар.	1	0	0		www. urok95/ru.
2	Дешан чаккхенга н элп йаздар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchi yn-tezaurus/
4	Орфографи	1	0	0		www. desharkho.ru
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А (2 с. + 1 с.)					
5	Къамелан тайпанаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
6	Монолог а, диалог а. Церан тайпанаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
7	Хаарш талларан болх	1	1	0		www. desharkho.ru
	ТЕКСТ (4 с.)					
8	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а.	1	0	0		www. urok95/ru.
9	Къамелан функциональни- маьІнин тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
10	Текстан маьІнин анализ.	1	0	0		www. desharkho.ru
11	Текстан хаамаш хийцар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ (2с. + 1 с.)					
12	Пуллакхан стиль. Пуллак- хан стилан жанраш.	1	0	0		www. urok95/ru.
13	Илманан стиль. Илманан стилан жанраш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/

14	Изложени	1	0	1		www.desharkho.ru
СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ (76с. + 9 с.)						
15	Синтаксис лингвистикин дакъа санна.	1	0	0		www.urok95.ru.
16	Пунктуацн.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
17	Сацаран хъаъркийн функцеш.	1	0	0		www.desharkho.ru
18	Дешнийн цхъаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
19	Дешнийн цхъаьнакхетаран тайпанаш.	1	0	0		www.urok95.ru.
20	Дешнийн цхъаьнакхетарехъ карарчу уьйран кепаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
21	Талламан болх.	1	1	0		www.desharkho.ru
22	Дешнийн цхъаьнакхетарехъ карарчу уьйран кепаш тӀечӀагӀйар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
23	Предложени а, цуьнан коьрта билгалонаш а.	1	0	0		www.urok95.ru.
24	Предложенийн тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
25	ШинахӀоттаман предложени.	1	0	0		www.desharkho.ru
26	Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард).	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
27	Подлежащн хилар.	1	0	0		www.urok95.ru.
28	Подлежащн хилар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
29	Хандешан цхъалхе сказуеми.	1	0	0		www.desharkho.ru
30	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdosham/
31	ЦӀеран хӀоттаман сказуеми.	1	0	0		www.urok95.ru.

32	ЦІеран хІоттаман сказуеми.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
33	Подлежащияний, цІеран хІоттаман сказуеминый йуккъехъ тире.	1	0	0		www.desharkho.ru
34	Хандешан хІоттаман сказуеми.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
35	Хандешан хІоттаман сказуеми.	1	0	0		www.urok95.ru .
36	Предложенин коърта меженаш тІечІагІйар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
37	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0		www.desharkho.ru
38	Предложенин коъртаза меженаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
39	Нийса кхачам.	1	0	0		www.urok95.ru .
40	Лач кхачам.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
41	Берта къастам.	1	0	0		www.desharkho.ru
42	Бертаза къастам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
43	Талламан болх.	1	1	0		www.urok95.ru .
44	Йуххедиллар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
45	Йуххедиллар.	1	0	0		www.desharkho.ru
46	Латтам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
47	Даран суъртан латтам.	1	0	0		www.urok95.ru .
48	Бараман латтам.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
49	Меттиган латтам.	1	0	0		www.desharkho.ru
50	Хенан латтам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
51	Бахъанин латтам.	1	0	0		www.urok95.ru .
52	Іалашонан латтам.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

53	Бехкаман а, дуьхьалара а латтамаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
54	Латтаман тайпанаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
55	Изложени	1	0	1		www.urok95.ru .
56	Предложенин коьртаза меженаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
57	ЦхъанахӀоттаман предложенеш.	1	0	0		www.desharkho.ru
58	ЦхъанахӀоттаман предложенийн тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
59	Билгала-йуьхьан предложенеш.	1	0	0		www.urok95.ru .
60	Билгалза-йуьхьан предложенеш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61	Билгала-йуьхьан, билгалза-йуьхьан предложенеш тӀечӀагӀдар.	1	0	0		www.desharkho.ru
62	Йукъара-йуьхьан предложенеш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
63	Йукъара-йуьхьан предложенеш тӀечӀагӀдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
64	Йуьхьза предложенеш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
65	ЦӀеран предложенеш.	1	0	0		www.desharkho.ru
66	Йуьхьза, цӀеран предложенеш тӀечӀагӀдар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
67	Талламан болх. Тест №2.	1	1	0		www.urok95.ru .
68	Йуьхьззина а, йуьззина йоцу а предложенеш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
69	Чолхейаблла цхьалхе предложени.	1	0	0		www.desharkho.ru
70	Предложенин цхъанатайпанчу меженех лаьцна йукъара кхетам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
71	Предложенин цхъанатайпанчу	1	0	0		www.urok95.ru .

	меженашкахь хуттургаш.					
72	Цхъанатайпана а, цхъанатай-пана боцу а къастамаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
73	Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
74	Талламан болх.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
75	Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш. ТӀечӀагӀдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
76	Предложенин шакъаьстинчу меженех йукъара кхетам.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
77	Шакъаьстина къастамаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
78	Шакъаьстина латтамаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
79	Шакъаьстина йуххедиллар.	1	0	0		www.urok95.ru .
80	Шакъаьстина йуххедиллар. ТӀечӀагӀдар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
81	Хенан а, меттиган а латта-мийн дурсаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
82	Хенан а, меттиган а латта-мийн дурсаш. ТӀечӀагӀдар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
83	ТӀедерзар.	1	0	0		www.urok95.ru .
84	Йукъадало дешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
85	Йукъадалочу дешнийн тай-панаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
86	ЙукъахӀитто конструкцеш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
87	ЙукъахӀитто конструкцеш. ТӀечӀагӀдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
88	Сочинени	1	0	1		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
89	Предложенин меженех тера догӀуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхъаьнакхетарш.	1	0	0		www.desharkho.ru
90	ХӀаь, хӀан-хӀа дешнаш-предложенеш. Ай-дардешнаш-предложенеш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/

91	Ма-дарра а, лач а кьамелах йукъара кхетам.	1	0	0		www. urok95/ru.
92	Ма-дарра кьамелехь сацаран хьаьркаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
93	Ма-дарра кьамелехь сацаран хьаьркаш. ТечIагIдар.	1	0	0		www. desharkho.ru
94	Ма-дарра кьамел лач кьамеле дерзор.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
95	Ма-дарра кьамел лач кьамеле дерзор. ТечIагIдар.	1	0	0		www. urok95/ru.
96	Цитаташ а, церан нийсай-азйар а.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
97	Шеран талламан болх	1	1	0		www. desharkho.ru
98	Грамматически талларш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
99	Грамматически талларш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	КАРЛАДАККХАР (3 с.)					
100	Предложенин коьрта, коьртаза меженаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
101	ЦхьанахIоттаман предложенийн тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
102	Предложенин цхьанатайпана меженаш.	1	0	0		www. desharkho.ru
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		102				

9 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМ АШ – 3с.					
1.	Нохчийн Республিকেхь нохчийн матто	1	0	0		ps95.ru/dikdo

	кхочушден гІуллакх					sham/
2.	Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахь	1	0	0		www. des-harkho.ru
3.	Вайн заманан нохчийн литературин меттан норманаш	1	0	0		www. urok95/ru.
	КАРЛАДАККХАР – 5 с.+1с.					
4.	Іамийнарг карладаккхар. Орфографи	1	0	0		www. urok95/ru.
5.	Дешнийн цхьаьнакхетарш, церан тайпанаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
6.	Предложенин коьрта меженаш	1	0	0		www. urok95/ru.
7.	Предложенин коьртаза меженаш	1	0	0		www. urok95/ru.
8.	Предложенин шакъаьстина меженаш					
9.	Талламан болх	1	1	0		www. desharkho.ru
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А – 5 с.					
10.	Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар)	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11.	Къамелан гІуллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладогІар, йешар	1	0	0		www. desharkho.ru
12.	ЛадогІаран кепаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара	1	0	0		www. urok95/ru.
13.	Йешаран кепаш: Іаморан, довзийтаран, хьажаран, лехаман	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14.	Синонимика – стилистикин бух. Фразеологически синонимаш	1	0	0		www. des-harkho.ru
	ТЕКСТ – 5 с.+1с.					
15.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а (жамІдар)	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
16.	Изложени	1	0	1		www. des-harkho.ru
17.	Къамелан функционални-маьІнин тайпанаш (жамІдар)	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/

18.	Дийцар къамелан тайпа санна	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
19.	Текстан маълнин анализ	1	0	0		www. des- harkho.ru
20.	Текстан хаамаш хийцар	1	0	0		www. urok95/ru.
МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ – 4с.						
21.	Вайн заманан нохчийн меттан функцио- нальни тайпанаш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
22.	Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьсташ хилар а	1	0	0		http://ps95.ru/ nohchiyn- tezaurus/
23.	Талламан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdo sham/
24.	Пуллакхан стиль	1	0	0		www. des- harkho.ru
25.	Нохчийн меттан коьрта гайтаран-исбаь- хьаллин гирсаш (метафора, эпитет, дустар, гипербола, олицетворени)	1	1	0		ps95.ru/dikdo sham/
МЕТТАН КЪЕПЕ. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ – 59с. +8с.						
26.	Чолхечу предложенех кхетам	1	0	0		www. des- harkho.ru
27.	Чолхечу предложенех кхетам тӀечӀагӀбар	1	0	0		www. urok95/ru.
28.	Чолхе-цхьаьнакхеттачу предло- женех а, цуьнан хӀоттамах а йукъара кхетам	1	0	0		www. des- harkho.ru
29.	Чолхе-цхьаьнакхеттачу предло- женин дакъош вовшахтосу гӀир- саш	1	0	0		www. urok95/ru.
30.	Чолхе-цхьаьнакхеттачу предло- женин дакъош вовшахтосу гӀир- саш. ТӀечӀагӀдар	1	0	0		http://ps95.ru/ nohchiyn- tezaurus/
31.	Предложенин дакъошна йукъахь тайп-тайпана маълнин уьйраш йолчу чолхе- цхьаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш	1	0	0		http://ps95.ru/ nohchiyn- tezaurus/
32.	Къамелехь чолхе-	1	0	0		www. des-

	цхъаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар					harkho.ru
33.	Изложени	1	0	1		ps95.ru/dikdo sham/
34.	Къамелехъ чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар	1	0	0		www.urok95.ru.
35.	Чолхе-цхъаьнакхетта предложени хIотторан норманаш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
36.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хIотторан норманаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
37.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешна синтаксически анализ	1	0	0		www.des-harkho.ru
38.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешна пунктуационни анализ	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
39.	Талламан болх (Тест №1)	1	1	0		ps95.ru/dikdo sham/
40.	Чолхе-карарчу предложенех кхетам	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
41.	Предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош	1	0	0		www.des-harkho.ru
42.	Предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош тIечIагIдар	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
43.	Хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а	1	0	0		www.urok95.ru.
44.	Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
45.	Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш. ТIечIагIдар	1	0	0		www.des-harkho.ru
46.	Талламан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdo sham/
47.	Чолхе-карарчу предложенийн тайпанаш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
48.	Чолхе-карара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхъалхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хилар	1	0	0		www.des-harkho.ru
49.	Чолхе-карара предложенеш а,	1	0	0		http://ps95.ru/

	шакъабстинчу меженашца йолу цхъалхе предложенеш а грамматиче- ски тера йогIуш хилар. ТIечIагIдар					nohchiyn- tezaurus/
50.	Къастаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
51.	Къастаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
52.	Кхачаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www. des- harkho.ru
53.	Кхачаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
54.	Латтабийн тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/ nohchiyn- tezaurus/
55.	Латтабийн тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
56.	Сочиненина кечамбар	1	0	0		www. des- harkho.ru
57.	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdo sham/
58.	Хенан тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www. des- harkho.ru
59.	Хенан тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
60.	Бахъанин тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/ nohchiyn- tezaurus/
61.	Бахъанин тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
62.	Іалашонан тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
63.	Бехкаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www. des- harkho.ru
64.	Бехкаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www. des- harkho.ru
65.	Талламан болх (Тест №2)	1	1	0		ps95.ru/dikdo sham/
66.	Даран суьртан тIетухучу предложенешца йолу чолхе-караара предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/ nohchiyn- tezaurus/
67.	Бараман тIетухучу предложенешца	1	0	0		www.

	йолу чолхе-карара предложенеш					urok95/ru.
68.	Чолхе-карара предложени хӀотторан норманаш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
69.	Масех тӀетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. des-harkho.ru
70.	Масех тӀетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш. ТӀечӀагӀдар	1	0	0		www. des-harkho.ru
71.	Чолхе-карарчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хӀитторан норманаш	1	0	0		www. urok95/ru.
72.	Изложени	1	0	1		ps95.ru/dikdo sham/
73.	Чолхе-карарчу предложенийн синтаксически анализ	1	0	0		http://ps95.ru/ nohchiyn-tezaurus/
74.	Чолхе-карарчу предложенийн пунктуационни анализ	1	0	0		www. urok95/ru.
75.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех кхетам балар	1	0	0		www. des-harkho.ru
76.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъара маӀнин йукъаметтигаш	1	0	0		www. urok95/ru.
77.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин тайпанаш	1	0	0		http://ps95.ru/ nohchiyn-tezaurus/
78.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехъ пайдазцар	1	0	0		www. des-harkho.ru
79.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йогӀуш хилар	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
80.	Талламан болх.	1	1	0		www. urok95/ru.
81.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех цӀоьмалг а, цӀоьмалгаца тӀадам а	1	0	0		www. des-harkho.ru
82.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех цӀоьмалг а, цӀоьмалгаца тӀадам а	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
83.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бахъанин, кхеторан, тӀедузаран маӀнашца	1	0	0		www. urok95/ru.
84.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ шитӀадам	1	0	0		http://ps95.ru/ nohchiyn-

						tezaurus/
85.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш дуьхьалара, хенан маьІнашца	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
86.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бехкаман, тІаьхьалонан маьІнашца	1	0	0		www.urok95.ru .
87.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь тире	1	0	0		ps95.ru/dikdo-sham/
88.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь тире	1	0	0		ps95.ru/dikdo-sham/
89.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн синтаксически анализ	1	0	0		www.des-harkho.ru
90.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн пунктуационни анализ	1	0	0		www.urok95.ru .
91.	Сочиненина кечамбар	1	0	0		www.des-harkho.ru
92.	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdo-sham/
	КАРЛАДАККАХАР – 6с. +1с.					
93.	Чолхе-цхьаьнакхетта предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
94.	Чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www.des-harkho.ru
95.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdo-sham/
96.	Талламан болх	1	1	0		www.urok95.ru .
97.	Нохчийн меттан пачхьалкхан коьртачу экзаменационни белхан дІахІоттам	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
98.	Экзаменационни белхан мах хадоран критереш	1	0	0		www.des-harkho.ru
99.	Дешаран шарахь бинчу белхан жамІдар	1	0	0		ps95.ru/dikdo-sham/
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		99	7	5		

Дешаран-методикин кхачаман ларам

Дешаран-методикин гЮ-Іамат

1. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 5 класс.
2. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 6 класс.
3. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 7 класс.
4. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 8 класс.
5. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 9 класс.
6. «Ас дІалур ю ПКЭ!» Нохчийн меттан пачхьалкхан коьртачу экзаменна кечам бар. Дешаран-методически гЮ-Іамат. («Я сдам ОГЭ!» Подготовка к основному государственному экзамену по чеченскому языку. Учебно-методическое пособие). Абдуразаков Ш.И., Дашаева Л.Х., Дудаев С.А.-Х., Тутаева С.Л., Хунарикова П.А. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2021. – 192 с.
7. Тимаев А.Д., Ирезиев С-Х.С-Э., Абубакаров А.Х. Практический курс морфологии чеченского языка. – Грозный: ФГУП «Издательский комплекс «Грозненский рабочий», 2012. –176 с.
8. Эдилов. С.Э. Самукъане грамматика. 5-11 классашна дешаран пособи. (Занимательная грамматика. Учебное пособие для 5-11 классов). – Грозный: «Арфа-Пресс», 2012. – 368 с.

Методикин литература

9. Айдамирова М. А. Музейная деятельность по приобщению подрастающего поколения к культурно-историческому наследию. Учебное пособие. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 89 с.
10. Эдилов С. Э. Обучение изложению. Методическое пособие в помощь учителю. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 240 с.
11. Эдилов С. Э. Обучение сочинению. Методическое пособие в помощь учителю. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 160 с.

12. Эдилов С.Э. Учебное пособие. Практикум синтаксиса чеченского языка. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2012. – 302 с.
13. Эдилов С.Э. Учебное пособие. Практикум чеченского языка. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2020. – 320 с.
14. Эсхаджиев Я.У. Изучение орфографии и пунктуации в школе. – Грозный: Издательство «Альфа-Пресс», 2012. – 222 с.
15. Эдилов С. Э. Нохчийн мотт а, керла технологеш а (Чеченский язык и новые технологии). – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 285 с.

Луг1аташ

16. Абдуразаков Ш.И. 1аламан совг1аташ. Русско-чеченский словарь флоры и фауны. – Грозный: ОА «ИПК «Грозненский рабочий», 2016. – 192 с.
17. Арсанукаев, А.М., Михтеева Т.И. Чеченско-русский, русско-чеченский словарь. – Грозный: ГУП «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2008. – 190 с.
18. Вагапов А. Д. Словарь синонимов чеченского языка. – Тбилиси: «Меридиан», 2011. – 734 с.
19. Ибрагимов Льюма. Нохчийн фразеологизмийн маъИнадаран дошам (Толковый словарь чеченских фразеологизмов). – Грозный: ГУП «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2004. – 128 с.
20. Мациев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. (Чеченско-русский словарь). – Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2010. – 656 с.
21. Умархаджиев С.М., Астемиров А.В., Асхабов Х.И., Бадаева А.С., Вагапов А.Д., Израилова Э.С., Султанов З. А. Русско-чеченский, чеченско-русский словарь компьютерной лексики. – Грозный, АН ЧР, 2017. – 238 с.
22. Халидов А.И. Словарь лингвистических терминов чеченского языка. – Грозный: ГУП «Книжное издательство», 2012. – 448 с.

Хаамийн дешаран ресурсаш

23. Нохчийн меттан лексикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка)//URL: <http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/>
24. Образовательный портал «Чеченская электронная школа»
//URL:<https://desharkho.ru/>

25. Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь. Дикдошам
//URL: <https://ps95.ru/dikdosham/ru/>